

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาคคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ: กรณีศึกษาเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิง พิษณุโลก ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุศึกษาคคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิง พิษณุโลก โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคลที่เป็นผู้ต้องขังที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 161 คน ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนจำนวนทั้งสิ้น 119 คน คิดเป็นร้อยละ 73.91 และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับบุคคลที่เป็นผู้ต้องขังที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 14 คน เพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาอธิบายตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยที่ได้จากข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

แบบสอบถามที่ใช้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ

แบบสอบถามที่ใช้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรเป้าหมายที่จะศึกษาในเรื่องอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ สถานภาพสมรส สภาพร่างกาย โรคประจำตัว ประเภทความผิด จำนวนคู่คดี ความเกี่ยวข้องเป็น กำหนดโทษที่ได้รับ จำนวนครั้งที่ต้องโทษจำคุก ลำดับชั้น และการติดต่อกับครอบครัวและญาติพี่น้อง

ตาราง 3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
60-69	100	84.03
70-79	18	15.13
80 ปีขึ้นไป	1	0.84
รวม	119	100

จากตาราง 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 84.03 มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 60-69 ปี รองลงมาร้อยละ 15.13 มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 70-79 ปี และมีผู้สูงอายุวัย 80 ปีขึ้นไปเพียงร้อยละ 0.84 เท่านั้น

ตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	93	78.15
หญิง	26	21.85
รวม	119	100

จากตาราง 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 78.15 เป็นเพศชาย และร้อยละ 21.85 เป็นเพศหญิง

ตาราง 5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	22	18.49
อ่านเขียนไม่ได้	2	1.68
อ่านออกเขียนได้	22	18.49
ประถมศึกษา	53	44.54
มัธยมศึกษา	19	15.97
ปริญญาตรี	1	0.84
รวม	119	100

จากตาราง 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 44.54 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 18.49 ไม่ได้รับการศึกษาและอ่านออกเขียนได้ ร้อยละ 15.97 จบชั้นมัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 1.68 และ 0.84 ที่อ่านเขียนไม่ได้ และจบปริญญาตรี ตามลำดับ

ตาราง 6 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ

อาชีพก่อนต้องโทษ	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรรวม	52	43.70
รับจ้างทั่วไป	26	21.85
ค้าขาย	22	18.49
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	7	5.88
รับราชการ	4	3.36
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1	0.84
อื่นๆ (ว่างงาน, แม่บ้าน)	7	5.88
รวม	119	100

จากตาราง 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 43.70 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาร้อยละ 21.85 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 18.49 ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 5.88 ประกอบธุรกิจส่วนตัว และประกอบอาชีพอื่นๆ ร้อยละ 3.36 ประกอบอาชีพรับราชการ และมีเพียงร้อยละ 0.84 ที่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ

ตาราง 7 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้

รายได้จากการประกอบอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 2,000 บาท	32	26.89
2,001-4,000 บาท	18	15.13
4,001-6,000 บาท	25	21.01
6,001-8,000 บาท	7	5.88
8,001-10,000 บาท	6	5.04
10,001 ขึ้นไป	20	16.81
ไม่ให้ข้อมูล	11	9.21
รวม	119	100

จากตาราง 7 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 26.89 มีรายได้ต่ำกว่า 2,000 บาทต่อเดือน รองลงมาร้อยละ 21.01 มีรายได้ประมาณ 4,001-6,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 16.81 มีรายได้ประมาณ 10,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 15.13 มีรายได้ประมาณ 2,001-4,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 5.88 มีรายได้ประมาณ 6,001-8,000 บาทต่อเดือน และร้อยละ 5.04 มีรายได้ประมาณ 8,001-10,000 บาท แสดงว่าผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ที่มีรายได้น้อย

ตาราง 8 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	4	3.36
สมรส	77	64.71
หย่าร้าง	12	10.08
หม้าย	15	12.61
แยกกันอยู่	8	6.72
ไม่ให้ข้อมูล	3	2.52
รวม	119	100

จากตาราง 8 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 64.71 มีสถานภาพสมรสแล้ว รองลงมา ร้อยละ 12.61 มีสถานภาพเป็นหม้าย ร้อยละ 10.08 มีสถานภาพหย่าร้าง ร้อยละ 6.72 มีสถานภาพแยกกันอยู่ และมีเพียง 3.36 ที่มีสถานภาพโสด

ตาราง 9 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสภาพร่างกาย

สภาพร่างกาย	จำนวน	ร้อยละ
ปกติ	113	94.96
ไม่ปกติ	4	3.36
ไม่ให้ข้อมูล	2	1.68
รวม	119	100

จากตาราง 9 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 94.96 มีสภาพร่างกายปกติไม่พิการ หรือทุพพลภาพใดๆ และมีเพียงร้อยละ 3.36 เท่านั้นที่มีสภาพร่างกายไม่ปกติพิการแขนขา

ตาราง 10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามโรคประจำตัว

โรคประจำตัว	จำนวน	ร้อยละ
เบาหวาน	6	5.04
ความดันโลหิตสูง	23	19.33
ไขมันในเส้นเลือด	8	6.72
หัวใจ	1	0.84
2 โรคขึ้นไป	10	8.40
3 โรคขึ้นไป	9	7.56
4 โรคขึ้นไป	1	0.84
ไม่มีโรคใดๆ	27	22.69
โรคอื่นๆ (เช่น ภูมิแพ้, ไมเกรน, ลมชัก)	33	27.73
ไม่ให้ข้อมูล	1	0.84
รวม	119	100

จากตาราง 10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 27.73 มีโรคประจำตัว คือ เป็นโรคอื่นๆ ที่ไม่ใช่โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเส้นเลือด หรือหัวใจ รองลงมา ร้อยละ 22.69 มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงโดยไม่มีโรคใดๆ ร้อยละ 19.33 มีโรคประจำตัวเป็น ความดันโลหิตสูง ร้อยละ 8.40 มีโรคประจำตัว 2 โรคขึ้นไป ร้อยละ 7.56 มีโรคประจำตัว 3 โรคขึ้นไป ร้อยละ 6.72 มีโรคประจำตัวเป็นไขมันในเส้นเลือด ร้อยละ 5.04 มีโรคประจำตัวเป็น โรคเบาหวาน และมีเพียงร้อยละ 0.84 ที่มีโรคประจำตัวเป็นโรคหัวใจ และมีโรคประจำตัว 4 โรคขึ้นไป

ตาราง 11 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทความผิด

ประเภทความผิด	จำนวน	ร้อยละ
ความผิดต่อชีวิต/ร่างกาย	33	27.73
ความผิดต่อเพศ	7	5.88
ความผิดต่อทรัพย์สิน	2	1.68
ความผิดต่อ พ.ร.บ. ยาเสพติด	71	59.66
ความผิดต่อ พ.ร.บ. ป่าไม้/ป่าสงวน	1	0.84
ประเภทความผิดอื่นๆ (เช่น พ.ร.บ. จัดหางาน, เกี่ยวกับเอกสาร)	5	4.20
รวม	119	100

จากตาราง 11 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 59.66 กระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับ พ.ร.บ. ยาเสพติด รองลงมาร้อยละ 27.73 กระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับชีวิต/ร่างกาย ร้อยละ 5.88 กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ร้อยละ 4.20 กระทำความผิดในประเภทคดีอื่นๆ และมีเพียงร้อยละ 1.68 และ 0.84 ที่กระทำความผิดต่อทรัพย์สิน และความผิดต่อ พ.ร.บ. ป่าไม้/ป่าสงวน

ตาราง 12 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทจำนวนคู่คดี

จำนวนคู่คดี	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีคู่คดี	33	27.73
คู่คดี 1 คน	25	21.01
คู่คดี 2 คน	21	17.65
คู่คดี 3 คน	13	10.92
คู่คดี 4 คน	13	10.92
คู่คดี 5 คน	3	2.52
คู่คดี 6 คน	2	1.68
คู่คดี 7 คน	2	1.68
ไม่ให้ข้อมูล	7	5.88
รวม	119	100

จากตาราง 12 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 27.73 กระทบความผิดโดยไม่มีจำนวนคู่คดี รองลงมาร้อยละ 21.01 กระทบความผิดโดยมีจำนวนคู่คดี 1 คน ร้อยละ 17.65 กระทบความผิดโดยมีจำนวนคู่คดี 2 คน ร้อยละ 10.92 กระทบความผิดโดยมีจำนวนคู่คดี 3 คน และ 4 คนตามลำดับ และมีเพียงร้อยละ 2.52 และ 1.68 ที่กระทบความผิดโดยมีจำนวนคู่คดี 5 คน จำนวนคู่คดี 6 คน และจำนวนคู่คดี 7 คนตามลำดับ

ตาราง 13 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความเกี่ยวข้อง

ความเกี่ยวข้อง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีความเกี่ยวข้อง	34	28.57
สามี/ภรรยา	4	3.36
บุตร	2	1.68
ญาติสนิท	8	6.72
เพื่อน/เพื่อนสนิท	15	12.61
คนรู้จักที่ไม่ใช่ญาติ	15	12.61
2 กลุ่มขึ้นต้น	4	3.36
3 กลุ่มข้างต้น	5	4.20
อื่นๆ (คนไม่รู้จักกัน, ไม่ใช่ญาติกัน, ไม่ได้เป็นอะไรกัน)	3	2.52
ไม่ให้ข้อมูล	29	24.37
รวม	119	100

ตาราง 13 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 28.57 กระทบความผิดเองโดยไม่มีผู้เกี่ยวข้อง รองลงมาร้อยละ 12.61 กระทบความผิดโดยมีผู้เกี่ยวข้องเป็นเพื่อน/เพื่อนสนิท และคนรู้จักที่ไม่ใช่ญาติ ร้อยละ 6.72 กระทบความผิดโดยมีผู้เกี่ยวข้องเป็นญาติสนิท ร้อยละ 4.20 กระทบความผิดโดยมีผู้เกี่ยวข้องเป็นบุคคลใน 3 กลุ่มที่ระบุไว้ (อาจเป็นสามี/ภรรยา บุตร หรือญาติสนิท) ร้อยละ 3.36 กระทบความผิดโดยมีผู้เกี่ยวข้องเป็นสามี/ภรรยา รวมถึงบุคคลใน 2 กลุ่มที่ระบุไว้ (อาจเป็นสามี/ภรรยา หรือบุตร) และมีเพียงร้อยละ 2.52 และ 1.68 ที่กระทบความผิดโดยมีผู้เกี่ยวข้องเป็นบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง และกระทบความผิดโดยมีผู้เกี่ยวข้องเป็นบุตรตามลำดับ

ตาราง 14 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทกำหนดโทษที่ได้รับ

กำหนดโทษที่ได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10 ปี	11	9.24
10.01-20 ปี	12	10.08
20.01-30 ปี	13	10.92
30.01-40 ปี	37	31.09
40.01-50 ปี	16	13.45
50 ปีขึ้นไป	26	21.85
ไม่ให้ข้อมูล	4	3.36
รวม	119	100

จากตาราง 14 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 31.09 มีกำหนดโทษซึ่งศาลพิพากษาจำคุก 30.01-40 ปี รองลงมาร้อยละ 21.85 ต้องโทษจำคุกตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ร้อยละ 13.45 ต้องโทษจำคุก 40.01-50 ปี ร้อยละ 10.92 ต้องโทษจำคุก 20.01-30 ปี ร้อยละ 10.08 ต้องโทษจำคุก 10.01-20 ปี และมีเพียงร้อยละ 9.24 ที่ศาลพิพากษาจำคุกมีกำหนดโทษต่ำกว่า 10 ปี

ตาราง 15 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนครั้งที่ต้องโทษจำคุก

จำนวนครั้งที่ต้องโทษจำคุก	จำนวน	ร้อยละ
1 ครั้ง	117	98.32
2 ครั้ง	1	0.84
มากกว่า 3 ครั้ง	1	0.84
รวม	119	100

จากตาราง 15 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 98.32 กระทำความผิดครั้งนี้เป็นครั้งแรก และมีเพียงร้อยละ 0.84 เท่านั้นที่กระทำความผิดเป็นครั้งที่ 2 และกระทำความผิดมาแล้วมากกว่า 3 ครั้ง

ตาราง 16 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลำดับชั้น

ลำดับชั้น	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นเยี่ยม	70	58.82
ชั้นดีมาก	12	10.08
ชั้นดี	10	8.40
ชั้นกลาง	18	15.13
ไม่ให้ข้อมูล	9	7.56
รวม	119	100

จากตาราง 16 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 58.82 เป็นนักโทษชั้นเยี่ยม รองลงมาร้อยละ 15.13 เป็นนักโทษชั้นกลาง และร้อยละ 10.08 และ 8.40 เป็นนักโทษชั้นดีมาก และชั้นดีตามลำดับ

ตาราง 17 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกการติดต่อกับครอบครัว และญาติ พี่น้อง

การติดต่อกับครอบครัว และญาติพี่น้อง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับติดต่อ	6	5.04
ได้รับการติดต่อ	113	94.96
รวม	119	100

จากตาราง 17 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 94.96 จะได้รับการติดต่อจาก ครอบครัวและญาติพี่น้อง และมีเพียงร้อยละ 5.04 เท่านั้นที่ไม่ได้รับการติดต่อจากครอบครัว และญาติพี่น้องเลย

ส่วนที่ 2 ลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุนในด้านปัจจัยขั้นพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ฯ และด้านการบริการและการสงเคราะห์

ตาราง 18 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
จำแนกตามรายด้าน ด้านอาหาร

ด้านอาหาร	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	5	4	3	2	1			
1. ท่านเคยรู้สึกว่าคุณกินอาหารไม่อึดมบ่อยครั้งมากนักน้อยเพียงใด	9.24 (11)	20.17 (24)	41.18 (49)	14.29 (17)	15.13 (18)	3.06	1.15	ปานกลาง
2. ท่านเคยรู้สึกเบื่ออาหาร ไม่อยากกินอาหารบ่อยครั้งมากนักน้อยเพียงใด	5.88 (7)	26.05 (31)	41.18 (49)	14.29 (17)	12.61 (15)	3.02	1.07	ปานกลาง
3. ท่านคิดว่าอาหารที่ เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดให้มีคุณค่าทางอาหารครบ 5 หมู่ มากน้อยเพียงใด	4.20 (5)	20.17 (24)	37.82 (45)	26.89 (32)	10.92 (13)	2.80	1.02	ปานกลาง
4. ท่านคิดว่าท่านควรจะได้รับอาหารเสริม เช่น นม ผลไม้ ฯลฯ ในแต่ละวันอย่างสม่ำเสมอมากน้อยเพียงใด	35.29 (42)	33.61 (40)	14.29 (17)	10.92 (13)	5.88 (7)	3.82	1.20	มาก
5. ท่านคิดว่าอาหารที่ เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดให้ เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังมากน้อยเพียงใด	13.45 (16)	21.85 (26)	44.54 (53)	13.45 (16)	6.72 (8)	3.22	1.06	ปานกลาง
6. ท่านพอใจกับอาหารที่ทางเรือนจำ/ทัณฑสถานจัดให้มากน้อยเพียงใด	9.24 (11)	18.49 (22)	42.02 (50)	17.65 (21)	12.61 (15)	2.94	1.12	ปานกลาง

หมายเหตุ: \bar{X} = 3.14, S.D. = 0.58 ปานกลาง

จากตาราง 18 ลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานด้านอาหาร ผลการศึกษาพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าเคยรู้สึกว่าคุณกินอาหารไม่อึดม (\bar{X} = 3.06, S.D. = 1.15) ผู้ต้องขังสูงอายุเคยรู้สึกเบื่ออาหาร ไม่อยากกินอาหาร (\bar{X} = 3.02, S.D. = 1.07) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าอาหารที่เรือนจำ และทัณฑสถานจัดให้มีคุณค่าทางอาหารครบ 5 หมู่ (\bar{X} = 2.80, S.D. = 1.02) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าอาหารที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง (\bar{X} = 3.22, S.D. = 1.06) และผู้ต้องขังสูงอายุพอใจกับอาหารที่ทางเรือนจำ และทัณฑสถานจัดให้ (\bar{X} = 2.94, S.D. = 1.12) ยกเว้นผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าตนเองควรจะได้รับอาหารเสริม เช่น นม ผลไม้ ฯลฯ ในแต่ละวันอย่างสม่ำเสมอ (\bar{X} = 3.82, S.D. = 1.20) อยู่ในระดับมาก

โดยสรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุด้านอาหาร ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.14$, S.D. = 0.58)

ตาราง 19 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายด้าน ด้านที่อยู่อาศัย

ด้านที่อยู่อาศัย	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	5	4	3	2	1			
7. ท่านเคยต้องรอคิวนานๆ เวลาจะเข้าห้องน้ำในแต่ละครั้งบ่อยมากน้อย เพียงใด	9.24 (11)	19.33 (23)	44.54 (53)	21.85 (26)	5.04 (6)	2.94	0.99	ปานกลาง
8. ท่านเคยนอนหลับแล้วฝันบ่อยครั้งมากน้อยเพียงใด	6.72 (8)	28.57 (34)	34.45 (41)	15.13 (18)	15.13 (18)	3.03	1.15	ปานกลาง
9. ท่านเคยรู้สึกอึดอัด หายใจไม่สะดวก บ่อยครั้งมากน้อยเพียงใด	16.81 (20)	22.69 (27)	29.41 (35)	22.69 (27)	8.40 (10)	2.83	1.20	ปานกลาง
10. ท่านเคยต้องนั่งหลับเพราะสถานที่นอนคับแคบบ่อยครั้งมากน้อยเพียงใด	14.29 (17)	13.45 (16)	29.41 (35)	26.05 (31)	16.81 (20)	3.18	1.27	ปานกลาง
11. ท่านคิดว่าสภาพที่อยู่อาศัยของท่านสะอาด มากน้อยเพียงใด	6.72 (8)	23.53 (28)	52.94 (63)	15.13 (18)	1.68 (2)	3.18	0.83	ปานกลาง
12. ท่านคิดว่าสภาพที่อยู่อาศัยของท่านมีแสงสว่างเพียงพอ มากน้อยเพียงใด	7.56 (9)	47.90 (57)	42.02 (50)	2.52 (3)	- (0)	3.61	0.67	มาก
13. ท่านพอใจกับสภาพที่อยู่อาศัยในขณะนี้มากน้อยเพียงใด	8.40 (10)	19.33 (23)	42.02 (50)	26.05 (31)	4.20 (5)	3.02	0.98	ปานกลาง

หมายเหตุ: $\bar{x} = 3.11$, S.D. = 0.65 ปานกลาง

จากตาราง 19 ลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย ผลการศึกษาพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าเคยต้องรอคิวนานๆ เวลาจะเข้าห้องน้ำในแต่ละครั้ง ($\bar{x} = 2.94$, S.D. = 0.99) ผู้ต้องขังสูงอายุเคยนอนหลับแล้วฝัน ($\bar{x} = 3.03$, S.D. = 1.15) ผู้ต้องขังสูงอายุเคยรู้สึกอึดอัด หายใจไม่สะดวก ($\bar{x} = 2.83$, S.D. = 1.20) ผู้ต้องขังสูงอายุเคยต้องนั่งหลับ เพราะสถานที่นอนคับแคบ ($\bar{x} = 3.18$, S.D. = 1.27) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าสภาพที่อยู่อาศัยของตนเองสะอาด ($\bar{x} = 3.18$, S.D. = 0.83) ผู้ต้องขังสูงอายุพอใจกับสภาพที่อยู่อาศัยในขณะนี้ ($\bar{x} = 3.02$, S.D. = 0.98) ยกเว้น

ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าสภาพที่อยู่อาศัยของตนเองมีแสงสว่างเพียงพอ ($\bar{x} = 3.61$, S.D. = 0.67) อยู่ในระดับมาก

โดยสรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุด้านที่อยู่อาศัย ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.11$, S.D. = 0.65)

ตาราง 20 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายด้าน ด้านการรักษาโรค/การรักษาพยาบาล

ด้านรักษาโรค/ การรักษาพยาบาล	ระดับความคิดเห็น					\bar{x}	S.D.	แปล ผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
	5	4	3	2	1			
14. ท่านคิดว่าเรือนจำ/ทัณฑสถาน จ่ายยาให้ท่าน ตรงกับอาการของโรคที่ ท่านเป็นมากน้อยเพียงใด	0.84 (1)	31.93 (38)	21.01 (25)	23.53 (28)	22.69 (27)	2.65	1.18	ปาน กลาง
15. ท่านคิดว่ากรณีที่มีผู้ต้องขังเจ็บหนัก เรือนจำ/ทัณฑสถาน จะส่งต่อไปรักษาที่ โรงพยาบาลมากน้อยเพียงใด	13.45 (16)	35.29 (42)	13.45 (16)	21.85 (26)	15.97 (19)	3.08	1.33	ปาน กลาง
16. ท่านคิดว่าควรจะมีจำนวนแพทย์เพิ่ม เพื่อดูแลรักษานักโทษที่มีทั้งหมดมาก น้อยเพียงใด	58.82 (70)	21.01 (25)	15.13 (18)	4.20 (5)	0.84 (1)	4.33	0.94	มาก
17. ท่านพอใจกับการรักษาพยาบาลของ เรือนจำ/ทัณฑสถาน มากน้อยเพียงใด	12.61 (15)	18.49 (22)	30.25 (36)	24.37 (29)	14.29 (17)	2.91	1.23	ปาน กลาง

หมายเหตุ: $\bar{x} = 2.58$ S.D.=0.78 ปานกลาง

จากตาราง 20 ลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานด้าน
การรักษาโรค/การรักษาพยาบาล ผลการศึกษาพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมี
ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าเรือนจำและทัณฑสถานจ่ายยา
ให้ตนเองตรงกับอาการของโรคที่เป็น ($\bar{x} = 2.65$, S.D. = 1.18) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่ากรณีที่
ผู้ต้องขังเจ็บหนัก เรือนจำและทัณฑสถานจะส่งต่อไปรักษาที่โรงพยาบาล ($\bar{x} = 3.08$, S.D. =
1.33) ผู้ต้องขังสูงอายุพอใจกับการรักษาพยาบาลของเรือนจำและทัณฑสถาน ($\bar{x} = 2.91$, S.D. =
1.23) ยกเว้นผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าควรมีจำนวนแพทย์เพิ่มเพื่อดูแลรักษานักโทษที่มีทั้งหมด
($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.94) อยู่ในระดับมาก (เนื่องจากแพทย์มีน้อยควรเพิ่มจำนวน)

โดยสรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุด้านยารักษาโรค และการรักษาพยาบาล ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.58$, S.D. = 0.78)

ตาราง 21 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายด้าน ด้านเครื่องนุ่งห่ม

ด้านเครื่องนุ่งห่ม	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	5	4	3	2	1			
18. ท่านคิดว่าเสื้อผ้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน แจกให้สะอาดมากน้อยเพียงใด	5.04 (6)	25.21 (30)	30.25 (36)	22.69 (27)	16.81 (20)	2.79	1.15	ปานกลาง
19. ท่านคิดว่าเสื้อผ้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน แจกให้เหมาะสมมากน้อยเพียงใด	5.04 (6)	22.69 (27)	36.97 (44)	17.65 (21)	17.65 (21)	2.80	1.13	ปานกลาง
20. ท่านคิดว่าผู้ต้องขังสูงอายุที่ไม่มีญาติจะได้รับเครื่องนุ่งห่มต่างกับผู้ต้องขังสูงอายุที่มีญาติมากน้อยเพียงใด	17.65 (21)	36.13 (43)	25.21 (30)	12.61 (15)	8.40 (10)	2.58	1.17	ปานกลาง
21. ท่านพอใจกับการจัดเครื่องนุ่งห่มของเรือนจำ/ทัณฑสถาน มากน้อยเพียงใด	7.56 (9)	21.85 (26)	42.02 (50)	15.13 (18)	13.45 (16)	2.95	1.10	ปานกลาง

หมายเหตุ: $\bar{x} = 2.78$ S.D.=0.68 ปานกลาง

จากตาราง 21 ลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานด้านเครื่องนุ่งห่ม ผลการศึกษาพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าเสื้อผ้าที่เรือนจำและทัณฑสถานแจกให้สะอาด ($\bar{x} = 2.79$, S.D. = 1.15) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าเสื้อผ้าที่เรือนจำและทัณฑสถานแจกให้เหมาะสม ($\bar{x} = 2.80$, S.D. = 1.13) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าผู้ต้องขังสูงอายุที่ไม่มีญาติจะได้รับเครื่องนุ่งห่มต่างกับผู้ต้องขังสูงอายุที่มีญาติ ($\bar{x} = 2.58$, S.D. = 1.17) และผู้ต้องขังสูงอายุพอใจกับการจัดเครื่องนุ่งห่มของเรือนจำและทัณฑสถาน ($\bar{x} = 2.95$, S.D. = 1.10)

โดยสรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุด้านเครื่องนุ่มห่ม ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.78$, S.D. = 0.68)

ตาราง 22 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายด้าน ด้านการบริการและการสงเคราะห์

ด้านการบริการ และการสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปล ผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
	5	4	3	2	1			
22. ท่านคิดว่า เรือนจำ/ทัณฑสถานให้ คำแนะนำ คำปรึกษาแก่ท่านอย่างทั่วถึง มากน้อยเพียงใด	5.88 (7)	23.53 (28)	39.50 (47)	22.69 (27)	8.40 (10)	2.96	1.02	ปาน กลาง
23. ท่านคิดว่ามีหน่วยงานภายนอกเข้ามา ช่วยเหลือ เช่น การฝึกอาชีพ ในเรือนจำ/ ทัณฑสถาน บ่อยครั้งมากน้อยเพียงใด	5.88 (7)	23.53 (28)	46.22 (55)	15.97 (19)	8.40 (10)	3.03	0.99	ปาน กลาง
24. ท่านคิดว่า เรือนจำ/ทัณฑสถาน ช่วยท่านในการติดต่อประสานกับ ครอบครัวของท่านมากน้อยเพียงใด	5.04 (6)	19.33 (23)	37.82 (45)	21.85 (26)	15.97 (19)	2.76	1.10	ปาน กลาง
25. ท่านได้รับความช่วยเหลืออย่าง เหมาะสมกับการเป็นผู้สูงอายุมากน้อย เพียงใด เช่น การจัดไม้เท้า, แวนตา, ทำฟันปลอม	14.29 (17)	18.49 (22)	37.82 (45)	15.97 (19)	13.45 (16)	3.04	1.21	ปาน กลาง
26. ท่านคิดว่าท่านพอใจกับการให้บริการ ของเรือนจำ/ทัณฑสถาน มากน้อย เพียงใด	17.65 (21)	15.97 (19)	38.66 (46)	19.33 (23)	8.40 (10)	3.15	1.18	ปาน กลาง

หมายเหตุ: $\bar{x} = 2.99$, S.D. = 0.86 ปานกลาง

จากตาราง 22 ลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในด้านการบริการ และการสงเคราะห์ ผลการศึกษาพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าเรือนจำและทัณฑสถาน ให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่ตนเองอย่างทั่วถึง ($\bar{x} = 2.96$, S.D. = 1.02) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่ามีหน่วยงาน ภายนอกเข้ามาช่วยเหลือ เช่น การฝึกอาชีพ ในเรือนจำและทัณฑสถาน ($\bar{x} = 3.03$, S.D. = 0.99) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าเรือนจำและทัณฑสถาน ช่วยท่านในการติดต่อประสานกับครอบครัวของท่าน

($\bar{x} = 2.76$, S.D. = 1.10) ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมกับการเป็นผู้สูงอายุ เช่น การจัดไม้เท้า, แวนตา, ทำฟันปลอม ($\bar{x} = 3.04$, S.D. = 1.21) และผู้ต้องขังสูงอายุพอใจกับการให้บริการของเรือนจำและทัณฑสถาน ($\bar{x} = 3.15$, S.D. = 1.18)

โดยสรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุด้านการบริการ และการสงเคราะห์ ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.99$, S.D. = 0.86)

ส่วนที่ 3 คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิง พิษณุโลก ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม

ตาราง 23 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายด้าน ด้านร่างกาย

ด้านร่างกาย	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	5	4	3	2	1			
1. ท่านมีอาการป่วยตามร่างกาย เช่น ปวดตามข้อ ตามตัว กล้ามเนื้อ กระดูก มากน้อยเพียงใด	17.65 (21)	19.33 (23)	51.26 (61)	5.04 (6)	6.72 (8)	2.64	1.05	ปานกลาง
2. ท่านมีอาการเกี่ยวกับสายตา เช่น มองไม่ค่อยเห็น พร่ามัว บ่อยครั้งมากน้อยเพียงใด	8.40 (10)	29.41 (35)	47.90 (57)	9.24 (11)	5.04 (6)	2.73	0.93	ปานกลาง
3. ท่านมีอาการหูฟังไม่ค่อยได้ยินบ่อยครั้งมากน้อยเพียงใด	5.04 (6)	20.17 (24)	38.66 (46)	16.81 (20)	19.33 (23)	3.25	1.14	ปานกลาง
4. ท่านรู้สึกมีอาการหลงๆ สับสน บ่อยครั้งมากน้อยเพียงใด	8.40 (10)	28.57 (34)	30.25 (36)	23.52 (28)	9.24 (11)	2.97	1.11	ปานกลาง
5. ท่านต้องการได้รับการรักษาพยาบาลมากน้อยเพียงใด	30.25 (36)	29.41 (35)	19.33 (23)	9.24 (11)	11.76 (14)	3.57	1.33	มาก
6. ท่านได้รับการตรวจสอบสภาพอย่างสม่ำเสมอมากน้อยเพียงใด	6.72 (8)	15.13 (18)	25.21 (30)	23.53 (28)	29.41 (35)	2.46	1.25	น้อย
7. ท่านพอใจกับสุขภาพร่างกายของท่านในขณะนี้มากน้อยเพียงใด	2.52 (3)	21.58 (26)	56.30 (67)	13.45 (16)	5.88 (7)	3.02	0.83	ปานกลาง

หมายเหตุ: $\bar{x} = 2.79$, S.D. = 0.58 ปานกลาง

จากตาราง 23 คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิง พิษณุโลก ด้านร่างกาย ผลการศึกษาพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ในด้านความต้องการได้รับการรักษาพยาบาล ($\bar{x} = 2.43$, S.D. = 1.33) และผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้ต้องขังสูงอายุมีอาการป่วยตามร่างกาย เช่น ปวดตามข้อ ตามตัว กล้ามเนื้อ กระดูก ($\bar{x} = 2.64$, S.D. = 1.05) ผู้ต้องขังสูงอายุมีอาการเกี่ยวกับสายตา เช่น มองไม่ค่อยเห็น พร่ามัว ($\bar{x} = 2.73$, S.D. = 0.93) ผู้ต้องขังสูงอายุมีอาการหูฟังไม่ค่อยได้ยิน ($\bar{x} = 3.25$, S.D. = 1.14) ผู้ต้องขังสูงอายุนั่งก็มีอาการหลงๆ ลืมๆ ($\bar{x} = 2.97$, S.D. = 1.11) และผู้ต้องขังสูงอายุพอใจกับสุขภาพร่างกายของตนเองในขณะนี้ ($\bar{x} = 3.02$, S.D. = 0.83) ยกเว้นเรื่องการได้รับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 2.46$, S.D. = 1.25) มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย (เนื่องจากผู้ต้องขังมีความต้องการได้รับการรักษาพยาบาลและการได้รับการสุขภาพมากแต่ปัจจุบันได้รับบริการดังกล่าวน้อยเกินไป)

โดยสรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุด้านร่างกายผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.79$, S.D. = 0.58)

ตาราง 24 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายด้าน ด้านจิตใจและอารมณ์

ด้านจิตใจและอารมณ์	ระดับความคิดเห็น					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	5	4	3	2	1			
8. ท่านรู้สึกว่ามีเวลาว่างมากน้อยเพียงใด	2.52 (3)	22.69 (27)	50.42 (60)	20.17 (24)	4.20 (5)	3.01	0.84	ปานกลาง
9. ท่านรู้สึกห่อหุ้มในหัวใจมากน้อยเพียงใด	14.29 (17)	11.76 (14)	38.66 (46)	21.01 (25)	14.29 (17)	3.09	1.21	ปานกลาง
10. ท่านรู้สึกเครียด และอยากพบแพทย์เพื่อขอคำแนะนำปรึกษา บ่อยครั้งมากน้อยเพียงใด	28.57 (34)	23.53 (28)	22.69 (27)	15.97 (19)	9.24 (11)	2.54	1.31	ปานกลาง
11. ท่านคิดว่ากิจกรรมทางศาสนา เช่น การอบรม จิตภาวนา การฟังเทศน์ ฟังธรรม มีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจท่านมากน้อยเพียงใด	38.66 (46)	37.82 (45)	21.01 (25)	2.52 (3)	- (0)	4.13	0.83	มาก

ตาราง 24 (ต่อ)

ด้านจิตใจและอารมณ์	ระดับความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	5	4	3	2	1			
12. ท่านคิดว่ากิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬามีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจท่านมากน้อยเพียงใด	30.25 (36)	42.02 (50)	22.69 (27)	3.36 (4)	1.68 (2)	3.96	0.91	มาก
13. ท่านคิดว่ากิจกรรมเกี่ยวกับดนตรี ร้อง รำ เพื่อความบันเทิงมีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจท่านมากน้อยเพียงใด	17.65 (21)	30.25 (36)	31.93 (38)	12.61 (15)	7.56 (9)	3.38	1.14	ปานกลาง
14. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดให้บ่อยครั้งมากน้อยเพียงใด	21.01 (25)	40.34 (48)	24.37 (29)	10.92 (13)	3.36 (4)	3.65	1.04	มาก
15. ท่านคิดว่าท่านจะมีโอกาสได้รับการอภิบาลโทษ มากน้อยเพียงใด	26.05 (31)	41.18 (49)	10.08 (12)	17.65 (21)	5.04 (6)	3.66	1.19	มาก
16. ท่านรู้สึกพอใจในชีวิตขณะนี้มากน้อยเพียงใด	8.40 (10)	17.65 (21)	42.86 (51)	18.49 (22)	12.61 (15)	2.91	1.10	ปานกลาง

หมายเหตุ: \bar{x} = 3.37, S.D. = 0.52 ปานกลาง

จากตาราง 24 คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก ด้านจิตใจและอารมณ์ ผลการศึกษาพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่ากิจกรรมทางศาสนา เช่น การอบรม จิตภาวนา การฟังเทศน์ ฟังธรรม มีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจ (\bar{x} = 4.13, S.D. = 0.83) และคิดว่ากิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬา มีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจ (\bar{x} = 3.96, S.D. = 0.91) การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้ (\bar{x} = 3.65, S.D. = 1.04) รวมถึงคิดว่าตนเองจะมีโอกาสได้รับการอภิบาลโทษ (\bar{x} = 3.66, S.D. = 1.19) ในส่วนที่ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้ต้องขังสูงอายุรู้สึกว่ามีเวลาว่าง (\bar{x} = 3.01, S.D. = 0.84) ผู้ต้องขังสูงอายุรู้สึกท้อแท้สิ้นหวังในชีวิต (\bar{x} = 3.09, S.D. = 1.21) ผู้ต้องขังสูงอายุรู้สึกเครียดและอยากพบแพทย์เพื่อขอคำแนะนำปรึกษา (\bar{x} = 2.54, S.D. = 1.31) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่ากิจกรรมเกี่ยวกับดนตรี ร้อง รำ เพื่อความบันเทิง มีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจ (\bar{x} = 3.38, S.D. = 1.14) และผู้ต้องขังสูงอายุรู้สึกพอใจในชีวิตขณะนี้มาก (\bar{x} = 2.91, S.D. = 1.10)

โดยสรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุด้านจิตใจและอารมณ์ ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$, S.D. = 0.52)

ตาราง 25 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายด้าน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ระดับความคิดเห็น					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	5	4	3	2	1			
17. ท่านคิดว่าเพื่อนผู้ต้องขังของท่านให้ความช่วยเหลือท่านมากน้อยเพียงใด	5.88 (7)	15.97 (19)	47.06 (56)	22.69 (27)	8.40 (10)	2.88	0.98	ปานกลาง
18. ท่านสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ได้มากน้อยเพียงใด	10.92 (13)	33.61 (40)	37.82 (45)	13.45 (16)	4.20 (5)	3.34	0.99	ปานกลาง
19. ท่านได้รับรู้ข่าวสารจากภายนอกเรือนจำมากน้อยเพียงใด (โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์, เพื่อนผู้ต้องขังด้วยกัน, ญาติเยี่ยม)	4.20 (5)	15.13 (18)	32.77 (39)	29.41 (35)	18.49 (22)	2.57	1.09	ปานกลาง
20. ท่านพอใจต่อการผูกมิตรกับเพื่อนผู้ต้องขังมากน้อยเพียงใด	4.20 (5)	25.21 (30)	51.26 (61)	15.97 (19)	3.36 (4)	3.11	0.84	ปานกลาง

หมายเหตุ: $\bar{x} = 2.97$, S.D. = 0.65 ปานกลาง

จากตาราง 25 คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิง พิษณุโลก ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ผลการศึกษาพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าเพื่อนผู้ต้องขังให้ความช่วยเหลือตน ($\bar{x} = 2.88$, S.D. = 0.98) ผู้ต้องขังสูงอายุสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ($\bar{x} = 3.34$, S.D. = 0.99) ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับรู้ข่าวสารจากภายนอกเรือนจำ (โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์, เพื่อนผู้ต้องขังด้วยกัน, ญาติเยี่ยม) ($\bar{x} = 2.57$, S.D. = 1.09) และผู้ต้องขังสูงอายุพอใจต่อการผูกมิตรกับเพื่อนผู้ต้องขัง ($\bar{x} = 3.11$, S.D. = 0.84)

โดยสรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.97$, S.D. = 0.65)

ตาราง 26 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายด้าน ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อม	ระดับความคิดเห็น					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	5	4	3	2	1			
21. ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อม เช่น ระบบการบำบัดน้ำเสียของเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด	10.92 (13)	24.37 (29)	33.61 (40)	21.85 (26)	9.24 (11)	3.06	1.13	ปานกลาง
22. ท่านคิดว่าสภาพการใช้ชีวิตในแต่ละวันมีความปลอดภัยมากน้อยเพียงใด (จากการถูกทำร้ายจากผู้ต้องขังอื่น)	4.20 (5)	31.09 (37)	36.13 (43)	16.81 (20)	11.76 (14)	2.99	1.06	ปานกลาง
23. ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อม บริเวณที่อยู่อาศัยส่งผลดีต่อสุขภาพของท่านมากน้อยเพียงใด	6.72 (8)	27.73 (33)	47.90 (57)	15.13 (18)	2.52 (3)	3.21	0.87	ปานกลาง
24. ท่านพอใจกับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำ/ทัณฑสถานมากน้อยเพียงใด	5.88 (7)	25.21 (30)	41.18 (49)	15.97 (19)	11.76 (14)	2.97	1.06	ปานกลาง

หมายเหตุ: $\bar{x} = 3.06$, S.D. = 0.70 ปานกลาง

จากตาราง 26 คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิง พิษณุโลก ด้านความสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพิจารณาแยกเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าสภาพแวดล้อม เช่น ระบบการบำบัดน้ำเสียของเรือนจำและทัณฑสถานมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.06$, S.D. = 1.13) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าสภาพการใช้ชีวิตในแต่ละวันมีความปลอดภัย (จากการถูกทำร้ายจากผู้ต้องขังอื่น)

($\bar{x} = 2.99$, S.D. = 1.06) ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยส่งผลดีต่อสุขภาพของตนเอง ($\bar{x} = 3.21$, S.D. = 0.87) และผู้ต้องขังสูงอายุพอใจกับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ($\bar{x} = 2.97$, S.D. = 1.06)

โดยสรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังสูงอายุด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ต้องขังสูงอายุมีระดับความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.06$, S.D. = 0.70)

ตาราง 27 แสดงสรุปค่าเฉลี่ยรวมลักษณะการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ

อันดับ	ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ยรวม	แปลผล
1	ด้านอาหาร	3.14	ปานกลาง
2	ด้านที่อยู่อาศัย	3.11	ปานกลาง
3	ด้านยารักษาโรค	2.58	ปานกลาง
4	ด้านเครื่องนุ่งห่ม	2.78	ปานกลาง
5	ด้านการบริการและการสงเคราะห์	2.99	ปานกลาง
6	ด้านร่างกาย	2.79	ปานกลาง
7	ด้านจิตใจและอารมณ์	3.37	ปานกลาง
8	ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	2.97	ปานกลาง
9	ด้านสิ่งแวดล้อม	3.06	ปานกลาง

จากตาราง 27 สรุปค่าเฉลี่ยรวมลักษณะการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก พบว่า ส่วนใหญ่แล้วผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่ลักษณะการดำเนินชีวิต ด้านอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย ด้านยารักษาโรค/การรักษาพยาบาล ด้านเครื่องนุ่งห่ม และด้านการบริการและการสงเคราะห์ที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้แก่ตน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยในด้านอาหาร ผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่าตนเองต้องการได้รับอาหารเสริมมากที่สุด ด้านที่อยู่อาศัยผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่าสภาพที่อยู่อาศัยมีแสงสว่างเพียงพอ สะอาดเนื่องจากดูแลรักษาความสะอาดกันเป็นประจำ ด้านยารักษาโรคและการรักษาพยาบาล จะเห็นว่าเมื่อมีผู้ป่วยเจ็บหนักเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิงจะส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาล และเห็นว่าควรมีจำนวนแพทย์เพิ่ม เพื่อดูแลรักษานักโทษที่มีทั้งหมด เนื่องจากปัจจุบันมีแพทย์น้อยเกินไป ด้านเครื่องนุ่งห่มผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่าเครื่องนุ่งห่มที่เรือนจำและทัณฑสถานแจกให้มี

ความเหมาะสมดีและมีความพอใจกับเครื่องนุ่งห่มที่ได้รับด้านการบริการและการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสูงอายุคิดว่าตนเองได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมกับการเป็นผู้สูงอายุและมีความพอใจกับการบริการที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้คุณภาพชีวิต ด้านร่างกาย ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ต้องขังสูงอายุมีความเห็นว่าคุณภาพชีวิตภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยในด้านร่างกายผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่าตนเองเริ่มมีอาการเกี่ยวกับหูที่ฟังไม่ค่อยได้ยินแต่เป็นอาการเบื้องต้นเท่านั้น ด้านจิตใจและอารมณ์ผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่ากิจกรรมต่างๆ ที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้ เช่น กิจกรรมทางศาสนา อบรมจิตภาวนา ฟังเทศน์ ฟังธรรม มีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจเป็นอย่างมาก ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่า ตนเองสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานได้ดี เนื่องจากอยู่มาเป็นเวลานานแล้ว และด้านสิ่งแวดล้อมผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่าสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยส่งผลดีต่อสุขภาพ ซึ่งสามารถทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ

ตาราง 28 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขังสูงอายุกับ
คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	Sig. (2-tailed)
เพศ	0.595	0.000
ระดับการศึกษา	0.218	0.017
สถานภาพสมรส	0.185	0.046
โรคประจำตัว	0.261	0.012
กำหนดโทษที่ได้รับ	0.425	0.000

หมายเหตุ: **กำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05

จากตาราง 28 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยด้านเพศ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.595 ระดับการศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.218 สถานภาพสมรสมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.185 โรคประจำตัวมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.261 และกำหนดโทษที่ได้รับมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.425

ตาราง 29 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	Sig. (2-tailed)
ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต	0.725	0.000
- ด้านอาหาร	0.550	0.000
- ด้านที่อยู่อาศัย	0.676	0.000
- ด้านยารักษาโรค	0.550	0.000
- ด้านเครื่องนุ่งห่ม	0.546	0.000
ปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์	0.595	0.000

หมายเหตุ: **กำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.01

ตาราง 29 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตกับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ ผลการวิจัยภาพรวม พบว่า ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.725 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ด้านอาหารมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.550 ด้านที่อยู่อาศัยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.676 ด้านยารักษาโรค/การรักษาพยาบาล มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.550 และด้านเครื่องนุ่งห่มมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.546

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์กับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.595 มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้วยเช่นกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ต้องขังสูงอายุ ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ สถานภาพสมรส สภาพร่างกาย โรคประจำตัว ภูมิลำเนา ก่อนต้องโทษ ประเภทความผิด จำนวนคู่คดี กำหนดโทษ จำนวนครั้งที่ถูกจำคุก ลำดับชั้น และการติดต่อกับครอบครัวและญาติพี่น้อง มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ ได้แก่ ตัวแปรด้านเพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส โรคประจำตัว และกำหนดโทษที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน

ในส่วนของปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อายุอาชีพ รายได้ สภาพร่างกาย ประเภทความผิด จำนวนคู่คดี ความเกี่ยวข้องกับจำนวนครั้งที่ต้องโทษจำคุก ลำดับชั้น และการติดต่อกับครอบครัวและญาติพี่น้อง จึงปฏิเสธสมมติฐาน

2. ลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ ประกอบด้วย ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม และปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตกับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ตัวแปรด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่มมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน

ในส่วนของปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์กับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้วยเช่นกัน ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ จะนำไปทำการศึกษาต่อในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อขยายความหรืออธิบายข้อค้นพบเพิ่มเติมให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยที่ได้จากข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและนำผลการวิจัยที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายและตอบคำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ ในประเด็นต่างๆ ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี การศึกษาจบชั้นประถมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวน ไร่ นา มีอาชีพเสริมคือรับจ้างทั่วไป เนื่องจากการทำการเกษตรมีรายได้เป็นช่วงฤดูกาลที่มีการเก็บเกี่ยวเท่านั้น จึงต้องประกอบอาชีพอื่นเพื่อหารายได้เสริม รายได้ไม่แน่นอนส่วนใหญ่มิเพียงพอต่อการใช้จ่ายในครอบครัวต้องกู้หนี้ยืมสินจากธนาคาร (ธกส.) มาเพื่อการใช้จ่าย ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุที่ว่า

...รายได้ไม่แน่นอน ได้เป็นช่วงฤดูมากกว่า แต่ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัวนะ เป็นหนี้ธนาคารอยู่เยอะเหมือนกัน

(M.05, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...ช่วงก่อนรายได้ก็เพียงพอ แต่มาช่วงหลังก็แยกลงเศรษฐกิจไม่ดี และเป็นหนี้ธนาคารด้วย ตอนนี้ออกเบี้ยคงหลายล้านแล้ว

(M.08, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

ภูมิลำเนาผู้ต้องขังสูงอายุชายส่วนใหญ่จะอยู่ทางภาคเหนือและผู้ต้องขังสูงอายุหญิงจะอยู่ทางภาคกลาง ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้าน 2 ชั้น ครึ่งปูนครึ่งไม้ มีไฟฟ้า น้ำประปาเข้าถึง การเดินทางคมนาคมสะดวก ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่บ้านตนเอง ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขนาดกลางมีสมาชิก 3 - 5 คน ในส่วนของสภาพครอบครัวก่อนต้องโทษจนกระทั่งปัจจุบันผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่ามีเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ครอบครัวใดที่ไม่มีลูก ไม่มีคนดูแล

ก็จะลำบากขึ้น เหมือนหนึ่งว่าไม่มีผู้นำที่เป็นเสาหลักให้กับครอบครัวทำให้เกิดความลำบากยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุที่ว่า

...ครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ป้าเขาบอกว่าเมื่อก่อนตอนพ่ออยู่ก็ลำบาก พ่อไม่
อยู่ยิ่งลำบากขึ้นอีก

(M.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

...ครอบครัวก็เปลี่ยนแปลง มันก็ดีขึ้นเพราะลูกโตแล้วมีงานทำ ก็หากินเองได้
แล้วไม่อด เขาโตแล้ว มีครอบครัวก็ดีขึ้น

(W.03, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

โดยภาพรวมแล้วผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย พอใช้
ไม่ถึงกับร่ำรวย ยังคงเป็นหนี้เป็นสินอยู่ ส่วนใหญ่จะใช้การกู้ธนาคารของรัฐ แต่หากไม่มี
หลักประกันจะใช้วิธีกู้เงินนอกระบบแทน

2. ข้อมูลเกี่ยวกับคดี

จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงส่วนใหญ่
กระทำความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติยาเสพติด มีกำหนดโทษตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปถึงตลอดชีวิต
ส่วนใหญ่ได้รับพระราชทานอภัยโทษแล้ว เป็นนักโทษชั้นเยี่ยม และไม่เคยมีประวัติการกระทำผิดวินัย

3. ข้อมูลระหว่างถูกคุมขัง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่ในช่วงแรกที่ถูกคุมขัง
จะรู้สึกเครียด มีความวิตกกังวล ท้อแท้สิ้นหวัง หมดกำลังใจที่จะอยู่ต่อไป รู้สึกเป็นห่วงครอบครัว
ห่วงหนี้สิน ประกอบกับยังปรับตัวไม่ได้ ใช้เวลาปรับตัวอยู่ค่อนข้างนาน และส่วนใหญ่จะปรับตัว
โดยการพูดคุยระบายความในใจกับเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกันเอง บางรายใช้วิธีฟังธรรมะ อ่านหนังสือ
ธรรมะ นั่งสมาธิ สวดมนต์ ฟังเทศน์ ฟังธรรม และบางรายจะพยายามหากิจกรรมหรืองานทำ
เพื่อไม่ให้มีเวลาว่างจะได้ไม่คิดมากจนทำให้เกิดความเครียด ดังคำกล่าวที่ว่า

...ช่วงแรกที่ติดเครียดมาก อย่างที่บอกกลัวตายในคุกเพราะเราก็แก่มาแล้ว
ก็ค่อยๆ ปรับตัวไป คนโน้นปลอบคนนี้ปลอบ แล้วก็นั่งสมาธิสวดมนต์ทุกคืนก็ช่วยได้

(W.02, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...ช่วงแรกเครียดมากเลย ก็ค่อยๆ ปรับตัว เอาหนังสือธรรมะมาอ่าน พูดคุยกับเพื่อนฝูงบ้างอะไรบ้าง กว่าที่จะปรับตัวได้ ประมาณ 3 เดือนได้

(M.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

...ช่วงแรกอีกอัด เครียดมาก เป็นห่วงสารพัด ครอบครัว อาชีพ ปรับตัวโดยการพบปะคุยกับเพื่อนๆ ที่พอคุยกันรู้เรื่อง ใช้เวลานานหลายปี สัก 3 ปีน่าจะได้นะ

(M.07, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

โดยกิจกรรมที่ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสนใจ คือ การออกกำลังกาย บัด กวาด เช็ด ถู ทำความสะอาดเล็กๆ น้อยๆ เพราะเป็นผู้ต้องขังที่มีอายุมาก จึงไม่มีงานอะไรให้รับผิดชอบมากนัก ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของแต่ละท่านว่าอยากจะทำอะไรมากกว่า ดังคำกล่าวที่ว่า

...อยู่ที่เน่างานหลักๆ คือ เช็ด ถู เรือนนอน และดูแลต้นไม้ อย่างอื่นเขาไม่ให้เราอายุมากแล้ว กิจกรรมอื่นก็มีออกกำลังกายบ้าง บวชชีพราหมณ์ ฟังธรรมะ

(W.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...อยู่โรงงานเย็บบววน งานอื่นก็ทำความสะอาด ช่วยกวาดถนน ช่วยให้คลายเครียดได้ นอกจากนี้ก็ยังออกกำลังกายด้วย

(M.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

ทุกวันนี้ผู้ต้องขังสูงอายุจะไม่ค่อยมีญาติมาเยี่ยมเนื่องจากอยู่ไกล การเดินทางไม่สะดวก จึงไม่ค่อยอยากให้ญาติมาเยี่ยมเอง โดยจะให้มาเยี่ยมเฉพาะวันที่มีวันเยี่ยมใกล้ชิดที่ทางเรือนจำหรือทัณฑสถานจะกำหนดจัดให้การส่งจดหมายจะมีติดต่อถึงกันตลอด ผู้ต้องขังสูงอายุบางรายจะได้โทรศัพท์กลับบ้านทุกอาทิตย์ อาทิตย์ละ 2 วันๆ ละ 5 นาที ในส่วนของการรับพัสดุ ช่วงก่อนนี้เรือนจำจะอนุญาตให้นำพัสดุเข้าได้ แต่ปัจจุบันเกิดปัญหาพบยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายในพัสดุ จึงถูกสั่งงดให้นำพัสดุเข้าเรือนจำ แต่ส่วนของทัณฑสถานหญิงยังสามารถรับพัสดุได้ปกติ และส่วนใหญ่แล้วญาติจะฝากเงินผ่านธนาณัติมาให้ผู้ต้องขังสูงอายุเกือบทุกเดือน ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...นานๆ จะมาสักครั้ง เพราะลูกต้องทำงาน แต่จะส่งจดหมายคุยกัน และลูกก็จะส่งเงินมาให้ประจำ ปัจจุบันก็มีเงินเก็บมากพอสมควร ไม่ได้ลำบากอะไร

(W.04, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...ไม่มีญาติมาเยี่ยม เพราะไม่ให้มาเอง จะให้มาเฉพาะวันเยี่ยมใกล้ชิด แต่ลูกจะส่งเงินมาให้เดือนละ 2,000 บาท แต่จะคุยโทรศัพท์กันทุกอาทิตย์ มีโทรศัพท์สาธารณะข้างใน คุยได้ประมาณ 5 นาที

(M.03, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...อยู่มา 2 ปี มา 2 ครั้ง เราก็ไม่อยากจะให้มา ค่าใช้จ่ายสูง ลำบาก แต่จดหมายมาตลอด ลูกชายก็ส่งเงินมาให้ได้โทรศัพท์กลับบ้านบ้างแต่ต้องขออนุญาตก่อนวันหนึ่งโทรได้ เข้า-เที่ยง อาทิตย์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 วัน วันอังคารกับพฤหัสบดี ผลัดเวียนเป็นแดนไป

(M.08, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

4. ลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ

4.1 ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตด้านอาหาร

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุชายเห็นว่า อาหารที่เรือนจำจัดให้ไม่เพียงพอให้กับจำนวนผู้ต้องขัง ข้าซาก จำเจ ไม่ครบ 5 หมู่ตามที่สาธารณสุขมาแนะนำ รสชาติของอาหารพอใช้ได้ ไม่ถึงกับแยะ ถ้ารู้สึกเบื่ออาหารสามารถซื้อหารับประทานเองได้แต่มีราคาแพงมาก ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...อาหารไม่เพียงพอให้กับผู้ต้องขัง อาหาร 1 ชุด มีแกง 1 ข้าว 2 กิน 4 คน อาหารค่อนข้างข้าซาก จำเจ รสชาติพอใช้ได้ อาหารเสริมช่วงนี้ไม่มี แต่ช่วงปีก่อนมีบ้างซื้ออาหารทานเองถ้าเบื่อ กินไม่อิม ไม่ค่อยอร่อย แต่ต้องมีสตางค์ ขายเป็นด้วย

(M.01, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...อาหารน่าจะไม่ครบ 5 หมู่ น่าจะเป็นหมู่มากกว่า แต่ก่อนค่าอาหารต่อหัว 70 ตอนนี้เหลือประมาณ 40 อาหารก็ยังน้อยไม่เพียงพอ รสชาติพอกินได้ แต่ก็ซื้อกินได้ แต่ราคาแพง อาหารเสริมช่วงหลังๆ ไม่มี เมื่อก่อนมีให้แต่ตอนนี้โดนตัดงบไม่มีให้เลย

(M.07, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

ในส่วนของผู้ต้องขังสูงอายุหญิงเห็นว่า อาหารที่ทัณฑสถานจัดให้มีความเพียงพอ และเหมาะสมดีแล้ว แต่จะมีความจำเจซ้ำซากบ้าง เรื่องรสชาติของอาหารอยู่ในเกณฑ์ดี และผู้ต้องขังที่รู้สึกเบื่ออาหารก็สามารถที่จะซื้ออาหารรับประทานเองได้เช่นกัน และราคาอาหารก็ไม่แพงมากสามารถซื้อรับประทานได้ไม่ยากนัก ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...อยู่ในเกณฑ์ดี น้อยครั้งที่จะรู้สึกว่าการกินไม่อิ่ม พอจนเหลือ รสชาติก็พอกินได้ไม่ถึงกับแย่ อาหารก็ผลัดเปลี่ยนไปเรื่อยๆ แต่อาหารเสริมมีให้บ้าง แต่ช่วงหลังๆ หาย

(W.04, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...เพียงพอจนเหลือทิ้งเลยนะ ก็อยู่ในเกณฑ์ที่ดีล่ะ แต่อาหารเสริมยังขาดอยู่น่าจะมีให้บ้างนะ

(W.05, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

ในด้านอาหารเสริมนั้นผู้ต้องขังสูงอายุทั้งชายและหญิงมีความเห็นตรงกันว่า ช่วงก่อนหน้านี้นี้จะมีอาหารเสริมให้ แต่ช่วงหลังไม่มีเลย ผู้ต้องขังสูงอายุไม่ได้รับอาหารเสริมมาเป็นเวลานานหลายเดือนแล้ว

4.2 ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตด้านที่อยู่อาศัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุชายมีความเห็นว่า สภาพที่อยู่อาศัยค่อนข้างแออัดมากจนเกินไป เรือนนอนเคยกำหนดให้นอนได้ห้องละไม่เกิน 28 คน ปัจจุบันเพิ่มเป็น 32-33 คนแล้วและยังมีการย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่โทษเหลือน้อยมารวมไว้อีกซึ่งก็เป็นปัญหาเพราะผู้ต้องขังวัยหนุ่มบางครั้งสร้างความลำบากใจให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้เหมือนกันในเรื่องของความสะอาดนั้นไม่มีปัญหาเพราะผู้ต้องขังจะช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดอยู่แล้ว ด้านแสงสว่างเพียงพอไม่มีดหรือสว่างจนเกินไป ในส่วนอื่นๆ ไม่มีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงอะไร ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...แออัดมาก อยากให้ลดปริมาณคนลงจาก 32 คนเหลือสัก 28 ก็จะได้มาก

(M.03, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...ตอนนี้ก็ดีแต่ช่วงก่อนนั้นน้ำท่วมมีผู้ต้องขังย้ายเข้ามาอยู่ด้วย ขยับแทบไม่ได้เลย ขนาดที่นอนแต่ละคน 59 ไม่เกิน 60 เซนติเมตร แต่เรื่อนนอนตอนนี้ก็ยังแออัดอยู่ ธรรมดา กำหนดให้นอน 28 ไม่เกิน 30 แต่ตอนนี้นอนกัน 33 คนแล้ว

(M.08, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

ผู้ต้องขังสูงอายุหญิงมีความเห็นว่า สภาพที่อยู่อาศัยมีความเหมาะสมดี จะมีปัญหาที่เป็นในช่วงที่มีผู้ต้องขังย้ายหนีน้ำท่วมมาเท่านั้น และตอนนี้กลับสู่สภาวะปกติแล้ว เรื่องความสะอาด ผู้ต้องขังจะช่วยดูแลกันเองจึงไม่มีปัญหาในเรื่องความสะอาด แสงสว่างเพียงพอ ส่วนด้านอื่นไม่มีสิ่งที่ต้องปรับปรุง ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...อยู่ในเกณฑ์ดี ไม่มีอะไรต้องปรับปรุง แต่ช่วงน้ำท่วมมีผู้ต้องขังย้ายมาจากที่อื่นก็แออัดหน่อย แต่ตอนนี้ก็ดีแล้ว

(W.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

4.3 ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตด้านยารักษาโรคและการรักษาพยาบาล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุชายมีความเห็นว่าการรักษาพยาบาลทางเรือนจำต้องปรับปรุงเป็นอย่างมาก ส่วนแรกคือ บุคลากรทางการแพทย์น้อยเกินไปไม่เพียงพอ มีเพียง 2 คน ซึ่งต้องรักษาผู้ต้องขังทั้งหมดในเรือนจำ ควรเพิ่มจำนวนแพทย์อีก และเนื่องจากจำนวนแพทย์ที่น้อยจึงเกิดการจำกัดการรักษา ซึ่งแพทย์ 2 คน ต้องดูแลผู้ต้องขังทั้งหมดในเรือนจำ ผลัดเปลี่ยนแดนกันไปทุกวัน ในส่วนของผู้ต้องขังสูงอายุจะได้พบแพทย์สัปดาห์ละ 60 คน โดยผู้ต้องขังต้องไปยื่นเข้าแถวรอหากไปไม่ทันเข้าแถวและเกินจำนวนที่กำหนดก็จะไม่ได้พบแพทย์ในสัปดาห์นั้น และในรายที่ได้พบแพทย์แต่ไม่มีอาการป่วยก็มี จะไปรอต่อแถวเพื่อรับยาแล้วนำมาจำหน่ายต่อในราคาที่แพง ซึ่งผู้ต้องขังสูงอายุที่ไม่มีทางเลือกก็ต้องซื้อเพื่อบรรเทาอาการป่วยที่เกิดขึ้น ผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่าเรื่องนี้มีความลำบากค่อนข้างมาก เพราะในเรือนจำมีคนป่วยค่อนข้างเยอะบางรายเป็นมากก่อนที่จะต้องโทษมีการทำประวัติการรักษาไว้ก็จะได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง แต่หากผู้ต้องขังสูงอายุที่เข้ามาป่วยขณะที่ต้องโทษแล้วจะสามารถรู้ว่าตนเองเป็นโรคอะไร และได้รับการตรวจรักษาพยาบาลมาก ส่วนใหญ่จะรับประทานยาพาราเซตามอลเบื้องต้นไป

จะได้พบแพทย์จริงๆ ต่อเมื่อมีอาการหนักจนต้องส่งโรงพยาบาลเท่านั้น ในส่วนของการจ่ายยา เห็นว่าส่วนใหญ่ยาที่ได้รับจะเป็นประเภทพารา ในส่วนของการตรวจสุขภาพประจำเดือนจะมีแพทย์จากโรงพยาบาลประจำอำเภอเข้ามาตรวจสุขภาพให้แต่ยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่จะใช้วิธีการดูแลสุขภาพและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอเพื่อไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยขึ้น เนื่องจากเห็นว่าเรื่องปัญหาสุขภาพเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เมื่อพบกับความยากลำบากในการรักษาพยาบาลเช่นนี้ ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...ขาดบุคลากรด้านการแพทย์ ขาดเยอะ ยาน้อย อยากให้ร้านค้าเอามาขายก็ไม่ได้ พยาบาลก็ดูแลไม่ทั่วถึง ป่วยก็ไม่มียาให้ อาทิตยหนึ่งให้เข้าและไปพบหมอได้เพียง 60 คน คนที่ไม่ป่วยแต่ไปต่อแถวทันรับยามาได้ก็เอามาขายต่อ ให้แพงอีก 2 เม็ด 10 บาท การจ่ายยาส่วนใหญ่ก็เป็นพารา ปวดหัว ปวดท้อง ก็พาราแหละ

(M.04, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...ลำบากคนแก่จะไปหาหมอที่ต้องไปรอเข้าแถวไม่ค่อยทันคนหนุ่ม คนหนุ่มไปรอพบแล้วรับยามาขายต่อให้คนแก่อีกทีในราคาแพงด้วย ผมเอง 3 อาทิตยแล้วไม่ได้เจอหมอ การจ่ายยาส่วนใหญ่ได้พารา “พาราทุกโรค” ควรที่จะมีหมอเพิ่ม และควรให้ร้านค้านำยามาขายบ้างในราคาที่ถูกลงกว่าเดิม ทุกคนที่อยู่ที่นี่ก็จนกันหมด ชายที่บ้านที่นา ไร่สวน เอาเงินให้หนายหมดแล้วไม่เหลือ จะเอาเงินที่ไหนมากินมาใช้

“M.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554”

ด้านผู้ต้องขังสูงอายุหญิงมีความเห็นว่า ทณฑสถานหญิงก็ประสบกับปัญหาแพทย์ไม่เพียงพอเช่นกัน แต่ไม่ลำบากมากนักเพราะที่นี่ส่วนใหญ่เมื่อเกิดการเจ็บป่วยไม่ว่าเมื่อใดเวลาใด สามารถไปพบแพทย์และขอยาได้ตลอดเวลา แม้ว่ายาที่จ่ายให้ส่วนใหญ่จะเป็นพาราเช่นกัน แต่รู้สึกว่าการดูแลเอาใจใส่ผู้ต้องขังดี ผู้ต้องขังสูงอายุหญิงส่วนใหญ่จะเห็นตรงกันว่าอยากได้แพทย์เพิ่ม เพื่อมาช่วยรักษาให้ได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น ในส่วนของทณฑสถานจะมีโรงพยาบาลประจำอำเภอเข้ามาตรวจสุขภาพให้เป็นประจำทุกเดือน จะมีการตรวจคัดกรองโรคให้เป็นประจำ ผู้ต้องขังที่มีโรคประจำตัวจะได้รับยาอย่างต่อเนื่องจึงมีความเห็นตรงกันว่าด้านการรักษาพยาบาลอยู่ในเกณฑ์ดีแล้ว ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...ส่วนใหญ่ก็น่าพอใจ จ่ายยาให้ก็ตรงดี พาราจะเยอะหน่อย แต่ถ้ามีผู้ต้องขังที่เจ็บหนักเขาก็จะพาไปรักษาข้างนอกให้ดี ที่ไม่ดีคือมีหมอน้อยเกินไปคนมันเยอะกว่าหมอ สงสารหมอเขาหน่อย

(W.03, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

4.4 ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตด้านเครื่องนุ่งห่ม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่า ด้านเครื่องนุ่งห่ม เสื้อผ้า รวมถึง ผ้าห่ม มีความเพียงพอและเหมาะสมดี จะมีแจกให้ปีละ 1-2 ครั้ง หากขาดเหลือ ไม่พอสามารถขอได้ตลอดเวลา แต่ส่วนมากผู้ต้องขังจะใส่เสื้อผ้าที่ญาติส่งมาให้มากกว่า และผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่าส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีใครขอ จะใส่เท่าที่จำเป็น เพราะถ้ามีมากจนเกินไปจะทำให้เป็นภาระแก่ตนเอง เนื่องจากแต่ละคนมีพื้นที่ในการเก็บสัมภาระของตนเองค่อนข้างจำกัด จึงไม่ค่อยอยากจะมีใครเพิ่มภาระให้กับตนเองมากนัก

...มีให้ ที่ผ่านมามีของญาติที่ส่งมาให้ แต่ปัจจุบันงดพัสดุ เลยมียังงี้ก็ต้องใส่ แต่ที่แจกให้ก็เพียงพอ ส่วนใหญ่เขาก็ไม่ค่อยขอกันนะ เขาไม่ค่อยใส่กัน

(M.07, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

...ที่แจกให้ก็ดี ขาดเหลือก็ขอได้ จากญาติเอามาให้ก็มี เรื่องความสะดวกก็รักษาใครรักษามัน ใครมีเงินน้อยก็จ้างซักรีดได้สบาย

(W.03, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

4.5 ปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์

ด้านการบริการ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่า ด้านการบริการ มีความเหมาะสมดี ด้านการเยี่ยมหน่วยงานจัดสถานที่บริการไว้ได้เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดความลำบากมากนัก แต่ส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดให้มีการเยี่ยมใกล้ชิดให้บ่อยขึ้นจะดีมาก ส่วนของเยี่ยมที่ญาตินำมาให้สามารถนำเข้าได้ ซึ่งในส่วนนี้ผู้ต้องขังสูงอายุเห็นว่ามีค่าสำคัญกับตนมาก เพราะของที่ญาตินำมาให้ไม่ว่าจะเป็นข้าวของเครื่องใช้ อาหาร เสื้อผ้า เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุมากสามารถต่อชีวิตไปได้ ในส่วนของผู้ต้องขังสูงอายุชายช่วงนี้ จะเกิดปัญหาเกี่ยวกับของเยี่ยมและพัสดุที่ญาตินำมาให้พบสิ่งของผิดกฎหมาย จึงถูกสั่งงดทำให้

ผู้ต้องขังอื่นๆ ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมาก และร้องขอให้สามารถรับพัสดุ และของเยี่ยมได้เหมือนเดิมโดยอยากให้คัดกรองเป็นรายๆ ไป ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...ก็ดี แต่อยากให้เป็นเหมือนก่อนๆ เพราะตอนนี้จำกัดเกินไป ของกินของใช้ จากทางบ้านเข้ามาไม่ได้เลย

(M.05, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...ดี มีการประสานให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วยเหลือดี

(W.04, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

ด้านการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุนายมีความเห็นว่า ในส่วนของ การสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่ให้การสงเคราะห์ไม่ค่อยตรงจุด ข้าวของเครื่องใช้มีแจกให้ แต่ไม่เพียงพอกับความต้องการ สิ่งของที่ต้องการ เช่น ยารักษาโรค อาหารเสริมที่ต้องการมักไม่มีให้ แต่ส่วนของการให้บริการแว่นตาสำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางสายตาให้การสงเคราะห์ดีตาม ศักยภาพที่สามารถให้ได้ ผู้ต้องขังสูงอายุรายใดมีเงินก็สามารถวัดสายตาและตัดใส่เองได้ และการให้บริการร้านค้าสวัสดิการสงเคราะห์ผู้ต้องขังขายสินค้าที่มีราคาแพงจนเกินไป ควรที่จะปรับลดราคาลงเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ไม่มีรายได้หรือมีรายได้น้อยอีกทางหนึ่ง ส่วนการสงเคราะห์ด้านอื่นๆ อยู่ในเกณฑ์ดี ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...สงเคราะห์นะแต่ไม่ถูกจุด ไม่ตรงกับความต้องการ อยากได้ยา อยากได้ อาหารก็ได้ ใ้ที่อยากได้ก็ไม่ได้ ใ้ที่ไม่อยากได้ก็ได้

(M.07, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

...ไม่เหมาะในหลายๆ เรื่อง เช่น แจกของให้บางครั้งก็ไม่ตรงกับความต้องการ ของที่ต้องการก็ไม่แจก เช่น ยาต่างๆ ส่วนพวกแว่นตาที่แจกก็มีแต่ก็ถูกๆ ใส่ไม่ดีใส่ยิ่งทำ ให้ปวดตา

(M.08, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

ด้านผู้ต้องขังสูงอายุหญิงมีความเห็นว่า การสงเคราะห์ผู้ต้องขังสูงอายุที่ทัศนสถานจัดให้มีความเหมาะสมทุกประการ มีความต้องการสิ่งของเครื่องใช้ใดหากไม่มีความสามารถที่จะซื้อหาเองได้สามารถแจ้งขอได้ มีบริการวัดสายตาสำหรับผู้มีปัญหาทางสายตา มีไม้เท้า ไม้ค้ำยัน สำหรับผู้ที่มีปัญหาและมีความต้องการสิ่งของดังกล่าว รวมถึงมีร้านค้าสวัสดิการสงเคราะห์ที่ขายสินค้าในราคาเยอเยาเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังที่มีความต้องการนอกเหนือจากที่ได้รับอีกด้วย ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...ส่วนใหญ่ขออะไรไปเขาก็ให้นะ ก็ช่วยเหลือดี อย่างตอนนี้ยายเดินไม่ค่อยได้ เขาก็ให้ไม้ค้ำยันมา ช่วยก็ทำให้พอเดินได้อยู่

(W.02, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...มีการสงเคราะห์อยู่ในเกณฑ์ดี เขาก็ช่วยได้เท่าที่ช่วยได้ ที่เกินกำลังช่วยไม่ได้ เขาก็ไม่ช่วย อย่างขอแว่นตาไป ให้ได้เขาก็ให้ เราก็ได้มาแล้วเหมือนกัน

(W.05, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

5. ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ

5.1 ด้านร่างกาย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวที่พบส่วนใหญ่คือ โรคความดันโลหิตสูง ไชมันในเส้นเลือด รวมถึงเบาหวาน และมีอาการปวดตามร่างกาย บางรายมีอาการเกี่ยวกับสายตาที่เริ่มพร่ามัว บางรายมีอาการเริ่มเสื่อมสภาพระบบประสาทและสมองเริ่มเสื่อม แต่ที่พบเป็นเพียงอาการเริ่มต้นเท่านั้น และเมื่อมีอาการเจ็บป่วย ผู้ต้องขังสูงอายุจะใช้วิธีการออกกำลังกายเพื่อดูแลสุขภาพตัวเองแทนการไปพบแพทย์และรับยา เพราะด้านการรักษาพยาบาลของเรือนจำค่อนข้างมีปัญหา และลำบากกว่าจะได้พบแพทย์และรับยาแต่ละครั้ง ในส่วนของผู้ต้องขังสูงอายุหญิง หากมีอาการเจ็บป่วยหรือรู้สึกไม่สบายจะสามารถไปพบแพทย์และรับยาได้ทุกเวลา ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...ไม่มีโรคประจำตัว แข็งแรงดี แต่ปวดแขน ขา ข้อ กระดูก ตามข้อ การรักษาพยาบาลค่อนข้างจำกัด กว่าที่จะได้รับการรักษาโรคก็หายไปแล้ว

(M.05, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...เป็นไขมัน ปวดกล้ามเนื้อ แต่ใช้วิธีออกกำลังกายแทน พยายามดูแลสุขภาพตัวเองให้ดี ไปรักษาที่สถานพยาบาลแทน แต่ลำบากกว่าจะได้ยามา

(M.08, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

...แข็งแรงดี มีโรคประจำตัว คือ ความดันกับไขมัน มีปวดตามแขนขาบ้าง บางครั้งตามอายุเรา ปัญหาอย่างอื่น หู ก็เริ่มเป็นบ้างและ ตาเป็นต้อแต่หมอมพาไปยิงแสงให้แล้ว ส่วนใหญ่รักษาที่นี้แหละ แต่ต้ามหมอมพาไปรักษาที่โรงพยาบาลพุทธ แต่สุขภาพก็ดีแข็งแรง

(W.01, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

และหากเปรียบเทียบสุขภาพของผู้ต้องขังสูงอายุก่อนต้องโทษกับปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทั้งในทางบวกและทางลบ ในทางบวกจะเป็นในด้านที่ได้ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ได้รับประทานอาหารเป็นเวลา บางรายเห็นว่าได้เข้าถึงธรรมชาติมากขึ้น ทำให้จิตใจสงบลงได้มาก และในทางลบเห็นว่า เนื่องจากอายุที่เพิ่มมากขึ้นประกอบกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ การดำรงชีวิตค่อนข้างลำบาก การกิน การอยู่ ไม่สามารถที่จะเลือกอยู่เลือกกินอย่างที่ต้องการได้ โดยส่วนใหญ่เห็นว่าสาเหตุของปัญหาสุขภาพดังกล่าว น่าจะมาจากอายุที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงสภาพแวดล้อมที่มีส่วนด้วย โดยภาพรวมผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...แตกต่างกันข้างนอกได้ออกกำลังกาย ได้กินอาหารครบ 5 หมู่ ที่นี้ไม่ได้ออกกำลังกาย จะได้ออกก็ต่อเมื่อหยุดงาน ไม่ค่อยได้กินดี อยู่ดี ไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย รู้สึกได้ว่าสุขภาพแยลง ต้องอยู่ในกฎ ข้อบังคับตลอดเวลา

(M.02, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...แตกต่างกันเยอะมาก ช่วงก่อนจะโดนคุมขังเป็นคนอารมณ์ร้อนมาก แต่อยู่ข้างนอกก็ดื้อยากทำอะไรก็ได้ทำ อยากกินอะไรก็ได้กิน อยู่ในนี้เลือกไม่ได้ มีอะไรก็ต้องกิน แต่ได้เรียนรู้อะไรเยอะ ทำให้จิตใจสงบ และใจเย็นขึ้นเยอะ

(M.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

...เมื่อก่อนไม่มีโรคเลย แต่โรคลมชักมาเป็นตอนปี 44 ตอนอยู่หญิงกลาง และเป็นมาถึงปัจจุบัน แต่ร่างกายก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เพราะได้ออกกำลังกาย ได้กินเป็นเวลา

(W.03, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน)

5.2 ด้านจิตใจและอารมณ์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพจิตใจดี ไม่เครียดหรือวิตกกังวล ส่วนหนึ่งเป็นเพราะใช้ชีวิตอยู่มานานพอสมควร สามารถปรับตัวให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมดังกล่าวได้ ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า กิจกรรมต่างๆ ที่ทางเรือนจำ และทัณฑสถานจัดให้ เช่น กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมนันทนาการ อบรมให้ความรู้ กิจกรรม เรือนจำเรือนธรรม ฯลฯ เป็นกิจกรรมที่มีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจให้กับผู้ต้องขังสูงอายุได้อย่างมาก เพราะกิจกรรมดังกล่าวส่งผลดี คือ ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง จิตใจสงบ ไม่เครียด และเกิด ความสนุกสนานอีกด้วย เพราะหากมีเวลาว่างมากเกินไปจะทำให้คิดถึงเรื่องเก่าๆ ที่ผ่านมาใน อดีตทำให้เกิดความเครียดได้ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยที่จะอยู่เฉย พยายามหากิจกรรมต่างๆ ทำเพื่อคลายความเครียดที่อาจจะเกิดขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...ไม่มีปัญหาอะไร ไม่คิดอะไรแล้ว เพราะใกล้จะได้ออกแล้วทุกวันนี้พยายาม คิดดีทำดี อยากออกไปอยู่กับลูกกับหลานครอบครัวไวๆ มีกิจกรรมที่เขาจัดให้คือ ฟังเทศน์ ฟังธรรม ฝึกวิชาชีพให้ การออกกำลังกาย แต่ส่วนตัวชอบธรรมะ เพราะทำให้ จิตใจสงบดีขึ้น

(M.04, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...อยู่ในเกณฑ์ดีนะ เพราะเราไม่ได้คิดอะไรแล้ว มีความสุขดีตามอัตภาพแหละ กิจกรรมที่เขาจัดให้ส่วนใหญ่มีกิจกรรมออกกำลังกาย เดินจังหวะซำๆ ชมรมผู้สูงอายุมี วิทยากรมาสอนให้ออกกำลังกายเบาๆ กิจกรรมกีฬาสิ แก้อึดนตรี ป่าก็ไปร่วมนะ เล่นชนะด้วย กิจกรรมพวกนี้ก็ช่วยได้เยอะ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจเลย ร่างกายก็แข็งแรง จิตใจก็ดี สนุกสนาน แต่ที่ชอบที่สุดป่าจะชอบออกกำลังกาย เพราะได้ประโยชน์ โดยส่วนตัว ทำให้ออกกำลังกายแข็งแรง

(W.05, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

ในด้านลักษณะการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้ต้องขังสูงอายุจะมีลักษณะการดำเนินชีวิตที่ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากต้องปฏิบัติตามกรอบของเวลา และกฎระเบียบที่เรื้อนจำ และทัศนสถานวางไว้ให้ใช้ปฏิบัติร่วมกัน โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ต้องขังสูงอายุทั้งชายและหญิงจะมีตารางการดำเนินชีวิตใน 1 วัน ดังนี้

ตาราง 30 แสดงเวลาและกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุใน 1 วัน

เวลา	กิจกรรม
05.30-06.30 น.	ตื่นนอนปฏิบัติกิจส่วนตัว (เก็บที่นอน ล้างหน้า)
06.30-07.30 น.	ลงเรือนนอน ออกกำลังกายตอนเช้า
07.30-08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.00-08.30 น.	เคารพธงชาติ สวดมนต์ ไหว้พระ
08.30 น. เป็นต้นไป	ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามอัยาศัย พร้อมทั้งดูแลสุขภาพใน ความรับผิดชอบ (เข้าโรงงาน, ทำความสะอาด)
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-15.00 น.	ปฏิบัติกิจวัตรตามอัยาศัย
15.00-16.30 น.	อาบน้ำ/รับประทานอาหารเย็น
16.30-17.30 น.	ขึ้นเรือนนอน
17.30-21.00 น.	ดูโทรทัศน์ ฟูดคุยสนทนา สวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ
21.00 น.	ปิดไฟ

5.3 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกันอยู่ในเกณฑ์ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน แต่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะเลือกที่จะคบเพื่อน เนื่องจากเห็นว่าแต่ละคนมาจากต่างถิ่นต่างแดนต่างความคิดที่สามารถพูดคุยได้ก็จะคุย ที่คุยไม่ได้ก็จะพยายามหลีกเลี่ยงไป เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา และเห็นว่าเพื่อนมีความสำคัญที่จะคอยช่วยปลอบโยนเวลามีปัญหา สามารถพูดคุยเพื่อคลายความเครียดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้มากดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...อยู่ในระดับดี เพราะเราแก่แล้ว ทำอะไรเองไม่ค่อยได้ เจ็บออกๆ แอดๆ ก็ได้ เพื่อนๆ ด้วยกันนี่แหละช่วย

(W.02, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...คนเรามาจากต่างถิ่นต่างที่ จะหาความจริงใจต่อกันลำบาก แต่ก็ จะช่วยเหลือกันดี มีทะเลาะกันบ้าง แต่ไม่เคยไปทะเลาะกับใคร อยู่ใครอยู่มัน เลือคบเอา

(M.08, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

5.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมมีความมั่นคงปลอดภัยดี ส่วนของผู้ต้องขังสูงอายุชายมีความเห็นว่า สภาพแวดล้อมภายในเรือนจำมีหลายสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข เช่น สภาพของเรือนนอนที่มีความแออัดเกินไป น้ำใช้ภายในเรือนจำบางครั้งไม่ค่อยสะอาด หรือฝุ่นละอองที่มีมากจนทำให้ผู้ที่มีอาการแพ้ต้องใส่ผ้าปิดจมูกตลอดเวลา เป็นต้น ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...ควรปรับปรุงเรือนนอนเพราะแออัด ปรับปรุงให้ห้องสบายๆ หน่อย แคมมาก ประมาณ 1 คอก ช่วงที่มีผู้ต้องขังย้ายหน้าท่วมมาต้องนอนตะแคงเลย

(M.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

...ปรับปรุงหลายอย่าง เรือนนอนแออัดเกินไป ควรลดปริมาณคนลง โรงอาหารกับข้าวจำเจ ไม่ตรงกับที่ขึ้นกระดานไว้ น้ำที่อาบอยากให้ปรับปรุง เพราะมันขุ่นเป็นบางครั้ง

(M.02, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

และในส่วนของผู้ต้องขังสูงอายุหญิงมีความเห็นว่า สภาพแวดล้อมภายในทัณฑสถานมีความเหมาะสมดี ไม่มีอะไรต้องปรับปรุง เพราะสามารถอยู่ได้ตามสภาพของการเป็นผู้ต้องขัง แต่จะเกิดปัญหาบ้างในบางครั้ง เช่น กรณีที่มีผู้ต้องขังย้ายเข้ามาช่วงน้ำท่วมทำให้เกิดความแออัดและเกิดการแย่งทรัพยากรต่างๆ ขึ้น ผู้ต้องขังสูงอายุบางรายเห็นว่าสภาพแวดล้อมภายในทัณฑสถานมีความเหมาะสมดีกว่าที่อื่นที่เคยอยู่มาเลยทีเดียว ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...ส่วนใหญ่ดีแล้ว แต่ถ้ามีผู้ต้องขังอื่นย้ายเข้ามาเยอะๆ ก็จะทำให้ลำบากขึ้นหน่อย

(W.01, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...สิ่งแวดล้อมดี ดีกว่าหญิงกลางอีก โดยส่วนตัวคิดว่าเหมาะสมแล้วไม่มีปัญหาอะไร

(W.03, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...ปานกลางนะ จะดีมากก็ไม่ใช่มาก

(W.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

ปัญหาและความต้องการในชีวิต

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษเพื่อที่จะได้กลับออกไปอยู่กับครอบครัวโดยเร็ว และมีบางรายมีความต้องการอยากย้ายกลับภูมิลำเนาเนื่องจากปัญหาในการพบญาติ การเดินทางไม่สะดวกมีค่าใช้จ่ายมาก ในเรื่องอื่นจะเป็นในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอยากได้รับการรักษาพยาบาลที่ดี เพราะห่วงเรื่องสุขภาพเห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก นอกจากนี้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความต้องการที่ตรงกัน คือ อยากได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพราะจะสามารถบรรเทาความเดือดร้อนได้มาก ยิ่งในรายที่ไม่มีญาติ ไม่มีเงิน จะช่วยให้การดำรงชีวิตดีขึ้นได้ และยังมีผู้ต้องขังสูงอายุบางรายที่มีความต้องการหนังสือธรรมะ หนังสือเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตซึ่งค่อนข้างขาดแคลน ดังคำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุดังนี้

...ตอนนี้ห่วงเรื่องสุขภาพอย่างเดียวเพราะมีโรคประจำตัว ต้องพยายามดูแลตัวเอง เพราะการรักษามันล่าช้า กว่านายจะไป กว่าหมอจะมา ห่วงเรื่องสุขภาพอย่างเดียวต้องพยายามดูแลให้ดี แล้วผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นห่วงเรื่องสุขภาพ เพราะการอยู่ในเรือนจำเรื่องสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญมาก การรักษาพยาบาลไม่ดีเอา มากๆ เจ็บป่วยอะไรก็ไม่ค่อยได้รับการรักษาเท่าที่ควร ยาจะซื้อหากินเองก็ไม่ได้

(M.02, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...อยากได้เบี่ยยังชีพผู้สูงอายุจะได้บรรเทาความเดือนร้อนลงบ้าง ส่วนปัญหาอื่นที่ห่วงคงเป็นเรื่องสุขภาพมากกว่า อยากย้ายกลับภูมิลำเนาไปอยู่ใกล้ๆ ครอบครัว

(M.05, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...ตอนนี้ปัญหาใหญ่คือเรื่องสุขภาพ สุขภาพไม่ค่อยดี ไม่แข็งแรงเลย อยากได้อภัยโทษ เพราะยังไม่เคยได้เลย อยากกลับบ้านเร็วๆ

(W.02, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...มีปัญหาเรื่องสุขภาพอย่างเดียว แต่ก็ได้รับความช่วยเหลือดีอยู่ และเรื่องอภัยโทษเพราะไม่อยากจะตายในคุก เรื่องย้ายกลับภูมิลำเนาอยากย้ายไปร้อยเอ็ด ญาติจะได้มาเยี่ยมได้บ้างใกล้ๆ หน่อย

(W.03, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าผู้ต้องขังสูงอายุมีปัญหาและข้อเสนอแนะมากมายมีรายละเอียดดัง คำกล่าวของผู้ต้องขังสูงอายุ ดังนี้

ผู้ต้องขังสูงอายุชาย

...อยากได้เบี่ยยังชีพเหมือนคนสูงอายุข้างนอก อาหารไม่เพียงพออยากให้เพิ่มปริมาณ และความหลากหลายของอาหาร สินค้าร้านสวัสดิการมีราคาแพงเกินไป ควรแยกผู้ต้องขังวัยหนุ่มไปไว้แดนอื่นเพราะบางครั้งผู้ต้องขังวัยหนุ่มทำให้ผู้สูงอายุเครียด ไม่มีสัมมาคารวะ ทำอะไรตามใจ

(M.01, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...ปัญหาเรื่องเบียร์ยังชีพผู้สูงอายุที่ทำไม่ได้เหมือนข้างนอกบ้าง ถามว่าทำไมคนพิการได้ อยากให้ปรับปรุงเรื่องการกินการอยู่เพราะแย่มาก อาหาร/ที่นอนแออัด อยากให้ได้รับพัสดุเหมือนเดิม อยากให้เอาของเยี่ยมเข้าได้ เพราะมีปัญหาอย่างผมตัวใหญ่เสื้อผ้าที่แจกใส่ไม่ได้ เขาแจกตัวเล็กก็ต้องใส่เสื้อผ้าเก่า อยากให้เอาของกินของใช้เข้าได้เหมือนเดิม เพราะผู้ต้องขังต้องการพัสดุจากญาติมาก ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ตอนนี้อยากกินอะไรก็ไม่ได้กินเลย จะซื้อกินก็แพง อยากให้ร้านค้านำยาสามัญมาขายบ้างไม่ใช่แจกแต่พารา ไม่ตรงกับโรคที่เป็น

(M.02, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...ปรับปรุงเรื่องความแออัดของเรือนนอน สินค้าราคาแพงอยากให้ปรับราคาลดลง ความล่าช้าของเจ้าหน้าที่ หมอ พยาบาล

(M.03, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...ปัญหาเรื่องการได้อภัยโทษ ทำไมการได้อภัยโทษจึงแตกต่างกันนัก เช่น คดียาเสพติด ได้ 1 ใน 6 (6 ปีได้ 1 ครั้ง) แต่คดีฆ่า ได้ 1 ใน 2 ดูแล้วต่างกันมากไม่เท่าเทียมกัน

(M.04, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...อยากได้รับพัสดุได้เหมือนเดิม จะได้ของกินของใช้จากทางบ้านได้ ปัญหาเรื่องเบียร์ยังชีพผู้สูงอายุ อยากให้มีการพบญาติให้บ่อยครั้งขึ้น

(M0.5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...อยากได้เบียร์ยังชีพ ทำไม่ได้ ยิ่งติดคุกยิ่งลำบาก ในเมื่อเป็นผลประโยชน์ของคนแก่แท้ๆ ทำไม่ได้ เรื่องพัสดุให้ปรับใหม่ ถ้ามีปัญหาให้จัดการเป็นรายๆ ไปไม่ควรเหมารวม เพราะทำให้คนอื่นลำบาก เพราะถ้าส่งพัสดุได้ ก็จะได้อาหาร ปลาแห้ง ปลาอย่าง เก็บไว้ทำกินกันเองได้ จะได้ไม่อดอยากแบบนี้ เรื่องกฎระเบียบอยากให้ผ่อนปรนบ้างมันเยอะเกินไป

(M.06, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2554)

...อยากให้มีพัสดุเหมือนเดิม ขอบอะไรให้ได้ทำ อย่าปิดกั้นกัน ขอให้ ผบ. เปิดกว้างฟังเหตุฟังผลบ้าง ราคาสินค้าแพงเกินไป อยากให้ผู้บริหารแก้ปัญหาให้ และอยากให้ผู้บริหารใช้คุณธรรมควบคู่ไปด้วยกับกฎหมาย ในฐานะเป็นผู้นำ

(M.07, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

...อยากให้มีการบริจาคหนังสือธรรมะ หนังสือเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ให้บริจาคไว้ให้อ่านเป็นส่วนรวม เพราะห้องสมุดก็ไม่ค่อยเปิดให้เข้าไปอ่านหนังสือไม่รู้ทำไม ปัญหาเรื่องเบี้ยยังชีพ อยากให้ตามเรื่องให้หน่อยว่าจะได้หรือไม่ได้ เรื่องพัสดุที่งัดมันทำให้ยุ่งยาก น่าจะมีพวงยามาจำหน่ายประจำบ้านมาขาย เพราะเรื่องการรักษาพยาบาลลำบาก

(M.08, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2554)

ผู้ต้องขังสูงอายุหญิง

...อยากให้มีหมอนเพิ่ม เพราะมีน้อยเกินไป ส่งสารหมอนที่มีเขาเหนื่อยแล้ว อยากให้แจกข้าวของเครื่องใช้ให้เพียงพอกว่านี้อีก

(W.01, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...ขอเสนอให้เพิ่มจำนวนหมอนน้อย หมอนที่มีน้อยเกินไป คนมันเยอะ มีหมอนแค่คนเดียวไม่พอหรอก

(W.02, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

...อยากทราบว่ารัฐให้สิทธิผู้สูงอายุให้คนที่ไม่มีบ้าน มีสิทธิมีบ้านอยู่ แล้วคนที่เป็นผู้ต้องขังจะมีสิทธิอย่างนี้หรือไม่ ผู้ต้องขังพ้นโทษออกไปที่ไม่มีบ้าน ไม่มีอาชีพ รัฐจะช่วยเหลือไหม แล้วจะช่วยเหลืออย่างไร

(W.05, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2554)

ตาราง 31 แสดงสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลส่วนบุคคล	ข้อมูลคดี	ระหว่างถูกคุมขัง	ปัจจัยพื้นฐาน	คุณภาพชีวิต	บริการ/สหเคราะห์	ปัญหาข้อเสนอนะ
<ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้สูงอายุวัยต้น - การศึกษาสูงสุด - ระดับประถมศึกษา - อาชีพส่วนใหญ่ทำ 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องโทษคดียาเสพติด - กำหนดโทษ 30 - 40 ปี - เป็นนักโทษชั้นเยี่ยม - เป็นการกระทำความผิดครั้งแรก - ไม่เคยมีประวัติการกระทำผิด 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงแรกเครียด มีความวิตกกังวล เป็นห่วงครอบครัว - ปรับตัวโดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกัน และหากิจกรรมทำ - เพื่อผ่อนคลายความเครียดหรือวิตกกังวลดังกล่าว ต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัวอยู่ช่วงเวลานึง - การเยี่ยมส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีญาติมาเยี่ยม เพราะไม่ต้องการให้มาเยี่ยมเอง - เนื่องจากความลำบากในการเดินทาง และเสียค่าใช้จ่ายมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ต้องขังชาย - ด้านอาหาร - อาหารไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง จำ ข้ำขาด ไม่ครบ 5 หมู่ตามที่สาธารณสุขแนะนำ - อาหารที่จำหน่ายมีราคาแพง - อาหารเสริมขาดแคลน ไม่มีให้หรือมีก็ไม่สม่ำเสมอ - ด้านที่อยู่อาศัย - แออัดเกินไป จำนวนผู้ต้องขังเกินอัตราที่กำหนดไว้ - ด้านการรักษาพยาบาล - แพทย์ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง - จำกัดการรักษามากเกินไป - การดูแลรักษาการรักษาไม่ทั่วถึง - เวชภัณฑ์ยาน้อย จ่ายยาไม่ตรงกับอาการของโรคที่เป็นส่วนใหญ่เป็นพารา - ด้านเครื่องนุ่งห่ม - ไม่พบปัญหาส่วนใหญ่เหมาะสมมากที่สุด 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านร่างกาย - สภาพร่างกายแข็งแรงดี - ส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวคือเบาหวาน ความดัน และไขมันในเลือด และมีอาการปวดตามร่างกาย เริ่มมีอาการเกี่ยวกับสายตา หู ความจำแต่ส่วนใหญ่เป็นอาการเบื้องต้น - สาเหตุของปัญหาสุขภาพคิดว่า เป็นด้วยอายุที่เพิ่มมากขึ้น สภาพแวดล้อมไม่ดี และความเครียด - เปรียบเทียบสุขภาพช่วงก่อนต้องโทษกับปัจจุบัน ด้านสุขภาพดีขึ้นเพราะได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ด้านจิตใจไม่เครียด - ด้านจิตใจและอารมณ์ - ส่วนใหญ่ด้านจิตใจและอารมณ์ไม่พบปัญหา - เนื่องจากสามารถปรับตัวได้แล้ว และเมื่อรู้สึกว่ามีปัญหาจะไปพูดคุยกับเพื่อนเพื่อแลกเปลี่ยน 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ต้องขังชาย - การบริการ - การบริการเยี่ยมญาติเหมาะสมดี - การสงเคราะห์ - อยู่ในเกณฑ์ดี - แต่ส่วนใหญ่ยังคงเคราะห์ไม่ตรงจุด สิ่งของที่แจกให้ไม่ตรงกับความต้องการ - ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง - ปัญหาและความต้องการในชีวิต - เรื่องเบียร์ยังชีพผู้สูงอายุ - เรื่องสุขภาพอยากได้รับการดูแลที่ดี และทั่วถึงกว่านี้ - คงเพิ่มจำนวนแพทย์และพยาบาล - การย้ายกลับภูมิลำเนา - การขอภัยโทษ - ปัญหาเรื่องการจำกัดการรักษาพยาบาล ทำให้เกิดปัญหาตามมาคือการรับยามจำหน่ายต่อในราคาที่สูงกว่า 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ต้องขังชาย - อยากให้พิจารณาเรื่องเบียร์ยังชีพผู้สูงอายุ - อาหารไม่เพียงพอ - อยากให้เพิ่มปริมาณและความหลากหลายของอาหาร - สินค้าร้านสวัสดิการมีราคาแพงเกินไป - ควรลดจำนวนคนในเรือนนอนลง - อยากให้ร้านด้านยามสามัญฆาต - อยากให้ปรับเรื่องพัสดุใหม่ หากมีปัญหาให้พิจารณาเป็นรายบุคคลไป - เรื่องการทำงานของเจ้าหน้าที่ แพทย์ และพยาบาลควรรวดเร็วกว่านี้ - ควรจัดให้มีการพบญาติใกล้ชิดบ่อยขึ้นอีก

ตาราง 31 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	ข้อมูลคดี	ระหว่างถูกคุมขัง	ปัจจัยพื้นฐาน	คุณภาพชีวิต	บริการ/สงเคราะห์	ปัญหาข้อเสนอแนะ
ผู้ต้องขังหญิง	ด้านอาหาร	ด้านอาหาร	คล้ายเตรียม และหากิจกรรม อื่นๆทำ	ผู้ต้องขังหญิง	การบริการ	- ข้าราชการเครื่องใช้ควรแจก ให้เพียงพอกว่านี้
- อาหาร ง่าย ช้าชาก	- อาหารเสริมขาดแคลน ไม่มีให้	- กิจกรรมที่หน่วยงานจัดให้ และเข้าร่วมบ่อยครั้งคือ	กิจกรรมกีฬา กิจกรรมฟั่งรรม และดนตรี	การบริการเยี่ยมญาติ	เหมาะสมควรดี	- ควรเพิ่มจำนวนแพทย์
- ไม่มีให้	ด้านที่อยู่อาศัย	ด้านความสัมพันธทางสังคม	อยู่ในระดับดี ช่วยเหลือเกื้อกูล กันดี ไม่มีทะเลาะกัน	การสงเคราะห์	- อยู่ในเกณฑ์ดี	- การแจกข้าวของควร เพียงพอกว่านี้
- แอ็ดบ้าง ช่วงที่มีการย้าย	ด้านการศึกษาพยาบาล	ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี	ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี	ปัญหาและความต้องการ ในชีวิต	ช่วยเหลือภรรยาหลังพ้นโทษ ด้วยในเรื่อง ที่อยู่อาศัย อาชีพ ฯลฯ	
ผู้ต้องขัง	- แพทย์ไม่เพียงพอกับจำนวน	ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี	สภาพแวดล้อมอยู่ในระดับดี	- เรื่องสุขภาพอยากได้รับ การดูแลที่ดี และทั่วถึง		
ผู้ต้องขัง	- เวชภัณฑ์ยาน้อย จ่ายยา			- ควรเพิ่มจำนวนแพทย์ และพยาบาล		
ไม่ตรงกับอาการของโรคที่เป็น	ส่วนใหญ่เป็นพารา			- การย้ายกลับภูมิลำเนา		
ด้านเครื่องนุ่งห่ม	ไม่พบปัญหา ส่วนใหญ่			- การขออภัยโทษ		
เหมาะสมดี						

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อนำมาทำการศึกษาต่อในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ข้อค้นพบที่เกี่ยวกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์กับคุณภาพชีวิต ผู้ต้องขังสูงอายุซึ่งได้ข้อค้นพบเพิ่มเติม ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ตัวแปรด้านเพศ พบว่า มีความสัมพันธ์ เนื่องจากเพศมีความแตกต่างกัน ผู้ต้องขังหญิงมีจำนวนไม่มาก จึงมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าในหลายด้าน ทั้งความเป็นอยู่ อาหาร หรือการรักษาพยาบาล และส่วนใหญ่จะมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วยเหลือดีกว่า ตัวแปรด้านระดับการศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์ เนื่องจากผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของแต่ละคน เพราะคนที่มีการศึกษาสูงจะได้รับความไว้วางใจจากเจ้าหน้าที่ให้ช่วยเหลืองานเป็นที่ไว้วางใจของเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังด้วยกัน ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะสามารถถ่ายทอดสิ่งที่รู้ให้กับผู้อื่นได้ ทำให้มีสุขภาพจิตดีกว่า ตัวแปรด้านสถานภาพสมรส พบว่ามีความสัมพันธ์ เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สถานภาพสมรสมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เพราะผู้ต้องขังที่มีญาติมีครอบครัว จะได้รับการเยี่ยมที่สม่ำเสมอ ได้รับจดหมาย รับเงินธนาณัติ ได้มีโอกาส พูดคุยกับครอบครัว แต่คนที่ไม่มียุติหรือครอบครัวเลย มักจะดูเหงา เศร้า ท้อแท้ บางรายมีอาหารซึมเศร้า ใช้ชีวิตอยู่อย่างไม่มีความหวังอะไรในชีวิต ไม่เหมือนกลุ่มที่มีครอบครัว มีญาติให้ต้องกลับไปดูแล ตัวแปรด้านโรคประจำตัว พบว่า มีความสัมพันธ์ เนื่องจากผลพวงของการรักษาพยาบาลที่แย่อุ้ยแล้ว ผู้ต้องขังที่มีสุขภาพไม่ดี ถ้าได้รับการตรวจรักษามาจากข้างนอกแล้วก็จะได้รับการรักษาต่อไปอย่างสม่ำเสมอ แต่ผู้ต้องขังที่เข้ามาเจ็บป่วย หรือเกิดโรคใหม่ในขณะที่ถูกคุมขัง จะยังมีสุขภาพที่แย่กว่าผู้ต้องขังอื่น เพราะไม่ได้รับการรักษาพยาบาลที่ดี กินแต่ยาพาราเพื่อรักษาอาการเบื้องต้นเท่านั้น บางคนเจ็บป่วยอยู่นานไม่รู้อาการของโรคที่เป็น กว่าที่จะได้รับการรักษาก็เป็นถึงขั้นหนักถึงกับต้องส่งโรงพยาบาลแล้ว ตัวแปรด้านกำหนดโทษ พบว่ามีความสัมพันธ์เนื่องจากผู้ที่มีโทษเหลือน้อยแล้วจะมีสุขภาพจิตที่ดีมากกว่าผู้ต้องขังที่มีโทษเหลือมาก เพราะมีความคาดหวังว่าจะได้ออกไปอยู่กับครอบครัวโดยเร็ว บุคคลกลุ่มนี้จะพยายามระมัดระวังไม่กระทำผิดวินัยให้มีโทษเพิ่มขึ้นอีก กลุ่มผู้ต้องขังที่มีโทษมากๆ ก็พยายามที่จะทำความดีเพื่อที่จะได้รับการอภัยโทษเพื่อให้โทษลดลงโดยเร็ว

ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ตัวแปรด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม พบว่า มีความสัมพันธ์เพราะปัจจัยขั้นพื้นฐานดังกล่าวเป็นปัจจัยที่มนุษย์ทุกคนต้องการไม่เว้นแม้แต่ผู้ต้องขัง ทุกคนต้องกิน นอน ยามป่วยต้องการรักษา และต้องการ

เสื้อผ้าปกปิดร่างกาย แต่ปัจจัยในด้านต่างๆ ที่ผู้ต้องขังได้รับส่วนใหญ่ไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง เช่น อาหารไม่เพียงพอ ที่อยู่อาศัยแออัด การรักษาพยาบาลล่าช้า เป็นต้น

ปัจจัยด้านการบริการและการสงเคราะห์ พบว่า มีความสำคัญโดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้ต้องขังจะเห็นว่า การได้รับการบริการและการสงเคราะห์ต่างๆ ที่หน่วยงานจัดให้จะสามารถบรรเทาความเดือดร้อนในเรื่องเครื่องอุปโภคบริโภคข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน รวมถึงการสงเคราะห์ในเรื่องของครอบครัว ได้ในระดับหนึ่ง แต่พบว่าการบริการและการสงเคราะห์ไม่คอยทั่วถึง ให้การสงเคราะห์ไม่คอยตรงจุด และไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังเท่าที่ควร

ตาราง 32 แสดงสรุปประเด็นความสอดคล้องการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
1. ด้านอาหาร - ควรจะได้รับอาหารเสริม ในแต่ละวัน อย่างสม่ำเสมอ	1. ด้านอาหาร - อาหารเสริมขาดแคลน ไม่ได้รับอย่าง สม่าเสมอ
2. ด้านที่อยู่อาศัย - รู้สึกอัดอัด หายใจไม่สะดวก เนื่องจาก ความแออัด	2. ด้านที่อยู่อาศัย ผู้ต้องขังชาย - แออัด มีผู้ต้องขังเกินอัตราที่กำหนด ผู้ต้องขังหญิง - แออัดบ้างเป็นบางช่วง เช่น ช่วงที่มีการย้าย ผู้ต้องขัง
3. ยารักษาโรค/การรักษาพยาบาล - ควรจะมีแพทย์เพิ่ม เพื่อดูแลรักษา นักโทษที่มีทั้งหมด - ไม่พอใจกับการรักษาพยาบาล เท่าที่ควร	3. ยารักษาโรค/การรักษาพยาบาล - แพทย์น้อย ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง - การดูแลไม่ทั่วถึง ล่าช้า ไม่มีคุณภาพ จ่ายยาไม่ตรงกับอาการของโรค
4. เครื่องนุ่งห่ม - ผู้ต้องขังที่ไม่มีญาติจะได้รับ เครื่องนุ่งห่มต่างกับผู้ต้องขังที่มีญาติ หากไม่เพียงพอสามารถขอได้ตลอด	4. เครื่องนุ่งห่ม - ส่วนใหญ่ นักโทษไม่ค่อยเสื้อผ้าที่แจก จะใส่ที่ญาตินำมาให้มากกว่า แต่ผู้ต้องขังที่ ไม่มีญาติสามารถขอได้ตลอด

ตาราง 32 (ต่อ)

การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
<p>5. การบริการและการสงเคราะห์</p> <ul style="list-style-type: none">- ฟังพอใจในการได้รับการบริการและการสงเคราะห์แม้จะยังไม่เพียงพอและไม่ตรงกับความต้องการนัก	<p>5. การบริการและการสงเคราะห์</p> <ul style="list-style-type: none">- ได้รับการบริการและการสงเคราะห์แม้จะยังไม่เพียงพอและไม่ตรงกับความต้องการ
<p>6. ด้านร่างกาย</p> <ul style="list-style-type: none">- ได้รับการตรวจสุขภาพน้อยครั้งไม่สม่ำเสมอ	<p>6. ด้านร่างกาย</p> <ul style="list-style-type: none">- ต้องการได้รับการตรวจเช็คสุขภาพมาก เพราะเริ่มมีอาการป่วยเบื้องต้น เช่น ปวดตามร่างกาย หูฟังไม่ค่อยได้ยิน ตาพร่ามัว และมีอาการป่วยอื่นๆ ที่เป็นโรคของผู้สูงอายุ
<p>7. ด้านจิตใจและอารมณ์</p> <ul style="list-style-type: none">- รู้สึกเครียด และอยากพบแพทย์เพื่อขอคำแนะนำปรึกษา- กิจกรรมทางศาสนา เช่น การอบรมจิตภาวนา การฟังเทศน์ ฟังธรรม มีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจเป็นอย่างมาก- กิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬา มีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจเป็นอย่างมาก	<p>7. ด้านจิตใจและอารมณ์</p> <ul style="list-style-type: none">- หากรู้สึกเครียด จะขอพบแพทย์แต่ไม่ได้พบ จึงใช้วิธีการพูดคุยกับเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกัน และพยายามหากิจกรรมทำ เช่น อ่านหนังสือ ธรรมะ การออกกำลังกาย เพราะสามารถช่วยทำให้คลายความเครียด วิตกกังวลได้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจเป็นอย่างมาก
<p>8. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม</p> <ul style="list-style-type: none">- เหมาะสมดี	<p>8. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม</p> <ul style="list-style-type: none">- เหมาะสมดี
<p>9. ด้านสิ่งแวดล้อม</p> <ul style="list-style-type: none">- เหมาะสมดี	<p>9. ด้านสิ่งแวดล้อม</p> <ul style="list-style-type: none">- เหมาะสมดี